

CULTURA CREȘTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August
la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

Anul VIII.

Ianuarie 1919.

Nr. 1—2

SUMARUL:

Dr. IOAN COLTOR: Congresul preoțimii noastre.

SENIOR: Chestiuni de autonomie bisericească. (Completarea oficiilor eclesiastice și raportul de drept al școlilor față de biserică).

Dr. ISIDOR MARCU: Căsătoria femeilor rămase după cei dispăruți pe timpul războiului.

TITUS MALAIU: Eterosoterie.

GHEORGHE M. PTEANCU: Suferințele în lumina credinței.

IOAN GEORESCU: Despre sf. Biserică. (Conferință pentru intelectuali). Articol I.

RUBRICA PASTORALĂ: Curățirea sufletelor pentru zilele de acum. (Senior). Pastorale de sărbători. (Senior).

INSEMNAȚII: Dorințe pentru neunirea bisericii unite. (Senior). Sta-tificarea școlilor confessionale dela sate. (Dr. Ioan Coltor). Dotarea preoților cu calificare inferioară. (Senior).

CRONICĂ: „Cultura Creștină” intră într'al VIII-lea an. (Redacția). Biserica noastră din Roma își are preotul, iar casa locuitorul său. (sr.). Generalul Berthelot prin Ardeal (ic.). Congresul profesorilor. (ic.). Teatrul pentru țărani. (sr.). Noul plan de învățământ dela școlile normale. (im.). Inițierea unei episcopii românești unite la Cluj. (ic.). Congresul socialiștilor români dela Sibiu. (ic.). Situația materială a preoțimii. Preocupările de azi. (ic.). Porțiunile canonice parohiale în lumina chestiunii agrare. (ic.).

INFORMAȚIUNI SCURTE.

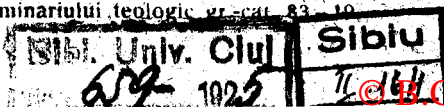
CARTI ȘI REVISTE: „Unirea”. (ic.). „Unirea poporului”. (ic.). „Telegraful Român”. (ic.).

TELEFON.

POSTA ADMINISTRAȚIEI.

Blaș.

Tipografia Seminarului teologic nr. cat. 83-10

Tipic Bisericesc

de

Dr. Victor Bojar, Aron Papiu și Ștefan Roșianu

O carte de cel mai mare folos pentru oricare preot de țegea răsăriteană, prin care se promovează nespus de mult unitatea cultului public, dumnezeesc.

Se vinde cu 5 cor. și se poate avea dela librăria seminarială din Blaj.

Mai nou:

Copiii în războiu

— Schițe din zilele de acum —

de

Al. Ciura, A. Melin și Toma Cocîșiu.

O mică broșură de 39 pagini, care ocupându-se de fragedele odrazle ale neamului nostru, lovite atât de crunt de urgia războiului, va putea face foarte mult bine. — *Se vinde cu prețul de 50 fil.*

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

<p>Abonamente: Pe un an: cor. 30. Pe 1/2 an: cor. 15. În Rom. vechei: 30 Numărul: 2 coroane</p>	<p>REDAȚIA: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Alexandru Ni- colescu și Dr. Ioan Coltor.</p>	<p>Redacția și Admi- nistrația: "Cultura Creștină". BLAJ.</p>
---	---	---

Congresul preoției noastre.

Are să fie expresiunea credincioasă a gândurilor, cari frământă astăzi preoția noastră dela sate și din orașe și orașele. Sunt străjerii credinței preoții, sunt înainteluptătorii cauzelor noastre sftite, sunt aceia cari până astăzi au susținut cu tărie și cu desinteres vitalitatea și nădejdea neamului românesc de pe aceste hotare. Ei au purtat flamura, în cutele căreia stăteau scrise cu litere de foc temeiurile nădejdii noastre. Ei cu crucea în frunte, eroii de epopee și martirii tragediilor de veacuri, au sămănat sămânța cea mai curată, din care a răsărit înfăptuit astăzi idealul nostru românesc.

Ei se adună să-și spună păsurile inimii, să-și povestească nevoile, să-și croască matca, în care au pe venitor să purceadă cu tăria din trecut. Toți simt la fel trebuința închegării rândurilor, toți cunosc deopotrivă lipsurile acestui scump popor, al cărui conducători firești au fost totdeauna și voesc să rămână. Au luptat cu idealism în trecutul depărtat și în trecutul de ieri. Au suferit mai mult decât ori cine. Ei au umplut închisorile ungurești, ei au fost finta predilectă a sălbătăciei jandarmărești, ei au fost târâți cu sutele să guste pâinea amară a pribegiei și a internării, urgisiți de toată lumea dușmanilor noștri, urgisiții popi valahi. Ei să adună în congres, să se mângâie de o învingere câștigată integral, să se bucure de un triumf, să cânte un Te Deum; — însă și ca să-și croască o soarte mai bună și ca să-și purifice, de cumva ar fi lipsă, și mai mult, intențiunile și să dovedească limpede, ca să audă cu

toții, cu toții să știe, că fără de ei nu se poate întări, nu se poate consolida ceea ce din darul lui Dumnezeu am câștigat acum.

Va avea deci, credem, o întreită menire acest congres preoțesc. 1. Va afirma cu tărie importanța rolului ce revine preoțimii în toate revendicările trecutului și în toate aspirațiunile din viitor. 2. Va cerca mijloace potrivite, cari ar putea să înalțe mai sus sufletul și inima preoților dela sate, să-î curățească, să-î apropie mai mult de Acela, al cărui reprezentanți sunt ei printre oameni. 3. Va spune pe urmă deschis și cu demnitate, în ce chip văd preoții asigurată mai bine soarta bisericii și prin urmare ce situație socială și materială pretind ei pentru sine, ce fel de ingerință — salvând sfințenia canoanelor — doresc ei să ezerceze în administrarea bisericească, ce cred necesar pentru o cât mai rodnică activitate spirituală între credincioși.

Faptul, că se adună cei mici, nu are nimănui să-î cauzeze nici o mirare, după ce nu au de gând să-î valideze drepturile decât pe cărarea lor legiuită. Și asta să se știe și să se noteze bine.

Nu nelcrederea față de arhieriei, nu lipsa de simpatie față de forțele superioare bisericești, nu gânduri revoluționare ori anarhice adună la sfat preoțimea unită, ci puterea de viață ce o simte în sine, ei tăria convingerii celei mai curate, că astăzi în forma aceasta se salvgardează mai cu energie și mai cu succes interesele mari ale credinței. Astăzi masele vorbesc, astăzi cuvântul respică spus al mulțimei află totdeauna curând ascultare.

Vor trece încă vre-o câteva săptămâni până la ziua congresului: probabil se va ține în săptămâna a 4-a din Faur; până atunci frații preoți vor face foarte bine, dacă vor medita adânc situația lor și a bisericii noastre, care sperăm că nu peste mult are să intre în cea mai prielnică atmosferă a adevăratei sale înfloriri. „Cultura Creștină“ va sta cu plăcere la dispoziția tuturor celor ce ar dori lămuriri ori ar avea propuneri. Dorim însă mai pe sus de toate, ca toți preoții să-și aducă aminte acum mai mult ca ori când să teacă cu tărie, să ceară cu inimi de foc binecuvântările Domnului peste viața aceasta, pe care a sădit-o dreapta Sa.

Dr. IOAN COLTOR.

Chestiuni de autonomie bisericească.

— Completarea oficiilor eclesiastice și raportul de drept al școlilor față de biserică. —

În adurmita Ungarie chestiunea *autonomiei bisericii catolice* s'a discutat în mai multe zeci de ani, nu odată cu puține simpatii pentru noi. Cu mai multă nervositate și cu mai mare dușmănie împotriva noastră, a bisericii gr. cat. române, s'a reluat chestiunea în 1918. Corul nostru episcopesc totdeauna și în toate locurile: la Roma, la Viena și la Budapesta a pretins cu energie și cu prudența dictată de împrejurări autonomie afară de cadrele autonomiei bisericii catolice de rit latin. Dreptul acesta autonom Roma l-a și recunoscut nu numai după unirea dela 1700 și la reactivarea metropoliei în 1853, ci și prin aprobarea decretelor conciliului prov. din 1900.

Chestiunea aceasta de foarte mare însemnătate nici în noul stat român nu va putea fi luată dela ordinea zilei. Și credem, că conducătorii bisericii noastre împreună cu factorii competenți ai statului vor afla cea mai potrivită și mai fericită soluție a acestei afaceri, care, în România mare, interesează mai deaproape 10 dieceze catolice, puternice: 4 române de rit grecesc (Blaj, Oradea-mare, Lugoj și Gherla) și 6 catolice de rit latin (București, Iași, Alba-Iulia, Timișoara, Oradea mare și Sătmar). Bărbații noștri politici serioși, cu largi orizonturi și înțelegători ai misiunii bisericii nu vor lucra nici pentru *desinteresarea* statului față de biserică, nici pentru *aservirea* acesteia, ci pentru stabilirea între biserică și stat a unor raporturi de bunăînțelegere, de ajutorare reciprocă și de armonică colaborare. Aceasta o pretinde viitorul unui stat, care se consolidează acum și care va rămânea pururea un mozaic de prețioase mărgăritare, învidiat chiar de toți vecinii.

Între multe chestiuni, cari vor fi cuprinse în cadrele autonomiei bisericii noastre, cele mai importante sunt chestiunile privitoare la *completarea scaunelor episcopesci, a stărilor canonice și a parohiilor*. Cum e știut, la noi completarea scaunului mitropolitan s'a făcut prin alegerea alor 3 bărbați dintre cari domnitorul pe unul, după ce previe se informa, că Roma îl acceptă, îl numea arhiepiscop și metropolit de Alba-Iulia și Făgăraș. Drept activ de alegere îl aveau canonicii și notarul capitolului arhiepiscopesc, protopopii din arhidieceză, delegații ordului bazilitan, ai institutelor de învă-

tământ din Blaj și al districtelor protopopești, total 109. Din dieceza Gherlei protopopii și delegații alor 29 districte, total 86, iar din dieceza Lugojului 12 alegători (vicarul Hațegului și 11 delegați din 4 districte). Episcopii au ajuns în scaunele arhieresti, numindu-se de regele. Denumirea și premergerea consultarea metropolitului și știricirea, dacă Roma nu excepționează persoana luată în combinație. Metodele acestea, ori cât de defectuoase ni s'au părut, ne-au dat, în 200 ani, arhieriei, dacă nu pe cei mai buni totdeauna, bărbați buni și vrednici din clerul nostru.

Metodul de completare a tronurilor episcopiești va trebui emendat. Roma, aprobând candidarea ternară pentru scaunul metropolitan va permite, ca metoda aceasta să se aplice și la completarea scaunelor episcopiești. Întrebarea e: cine să aleagă? Mulți vor cere drept activ de alegere și pe sarma laicilor. Mulți vor judeca altcum. Pontificele însă nu-și va da consentimentul pentru realizarea dorinței celor dintâiu. Și, dacă judecăm obiectiv rezultatele alegerilor efectuate în biserică noastră, participând numai clerul, și cele din biserică gror. de aici și de peste munți, unde dreptul activ de alegere e acordat și laicilor, suntem nevoiți a ne pronunța pentru procedura de la noi, regulată în așa fel, ca la alegerea de metropolit să participe diecezele sufragane în măsură egală, nu ca în trecut, când dieceza Gherlei avea un număr decizător de alegători, Lugojul un număr, care nu prea era luat în socotință, iar Oradea-mare nici unul. Natural, că numărul preponderat al tuturor alegătorilor va trebui să-l dea arhidieceza, având ea să fie ocărmită zilnic de arhiepiscopul, care mai rar are prilej să decidă în afacerile diecezelor sufragane ca metropolit. Completarea scaunelor episcopiești se va efectua, credem, tot prin alegere, concurgând cu cele mai multe voturi eparhia, pentru care se face alegerea, iar celelalte eparhii cu voturi mai puține. Nu este adevărat indiferent pentru o provincie, cine ajunge conducătorul unei episcopii, din care motiv ar fi bine să se asigure dreptul de cooperare la alegerea de episcop și pentru celelalte episcopii din metropolie.

În sinul bisericii noastre de mare însemnătate sunt și capitulele, întrucât membrii lor trebuie să fie nu numai sfetnicii cei mai devotați, ci și cei mai serioși, mai altruști, și mai pricepuți colaboratori ai episcopilor în diferitele ramuri ale guvernării bisericesti. În capitala bobian din Blaj canonicul-

teolog s'a ales de arhiepiscop (cu 2 voturi) și de ceilalți canonici bobiani (cu câte un vot), iar promoția graduală a celorlalți se întâmplă prin decret regesc pe baza propunerii arhierului. Pentru completarea stărilor de fundațiune regie, la Blaj (și cum știu și la capitulele episcopoești), se făcea propunere ternară regelui de episcop în colaborare cu capitularii în viață. Sistemle aceste de alegere sunt de peste 100, respective, 60 ani. Lumea de acum așteaptă schimbări, cerând, ca cei conduși încă să aibă cuvânt, în vre-o formă, la alegerea conducătorilor lor. Și credem, că se va și căuta și se va afla și în privința aceasta cea mai potrivită soluție.

Chestiunea modului de completare a *oficiilor și beneficiilor parohiale* deasemenea comportă mare importanță. Interesele adevărate și multiple ale satelor reclamă și pe viitor preoți buni, destoinici și plini de zel sfânt, cari să fie ai tuturor, nu ai unei familii, ori a unui partid, — preoți, cari să știe și să voinască a apăra cu tărie drepturile credincioșilor și cari să-și înțeleagă datorile și să le împlinească cu credință. La noi până acum beneficiile parohiale s'au conferit liber din partea Ordinariatelor cu conlucrarea consistoarelor. Parohii patronate am avut puține. Dela 1869 până în 1909 s'a menținut în arhidieceză și în dieceza Lugojului un fel de sistem de prezentare. Comune bisericești mărunte, cu porțiuni canonice mici, ori fără de aceste, comune fără case parohiale se înțelegeau cu câte un tinăr, de regulă din loc și fără gimnaziu complet, să învețe la cursul teologic de 2 ani, apoi să le meargă preot pe lângă anumite condițiuni. Tinărul pe baza pactului cu poporul și pe baza atestatelor de conduită și pregătire, cerca să fie primit la cursul bienal pe titlul parohiei respective. După terminarea cursului era hirotonit întru preot și numit în parohia, cu care a acordat. Excepții au fost puține. În chestia aceasta sinodul arhidiecezan din 1869 a hotărât următoarele: „Can. 49. Unde nici contragerea, nici provederea ori dotarea convenincioasă (a parohiilor) n'ar fi posibil, să se aplice moralști, însă numai ca excepțiune. — Can. 50. La teologia morală să se susceapă numai ceice au terminat cel puțin 4 clase gimnaziale. Aceștia să învețe aici la Scaun până la deplina pregătire; — și fiind suscepuți din necesitatea unor anumite parohii, să rămână legați de parohiile acele, meritele speciale singure vor face excepțiune”. Canoanele acestea au fost scoase din vigoare prin următoarea

hotărâre a Sinodului din 1909: „Toate parohiile vacante să se provadă pe viitor cu preoți, cari au absolvat cursul teologic ordinar de 4 ani, sau cu de aceea — cari, după ce au absolvat cel puțin 8 clase gimnaziale, vor fi primiți pe speșele lor în seminarul teologic și după ce au absolvat cursul teologic de cel puțin trei ani, vor fi hirotoniți la titlul anumitor parohii, pentru cari se și primesc la cursul teologic.

Din aceste se vede, că episcopul în dreptul, ce-l are de a pune preot „peste un teritor anumit, dându-i putere ordinară de a purta grijă de sufletele credincioșilor din acela“ (conc. prov. I. Tit. II. C. IX), de regulă tolerează amestecul consistorului și uneori și al credincioșilor. Probabil că în cadrele autonomiei, ce va urma, credincioșii dela o anumită etate și scutiți de unele defecte morale vor concurge la completarea parohiilor cu bărbați, cari, pentru parohii de clasă mai bună, vor avea un număr anumit de ani de serviciu și calificația prescrisă. Sistemul acesta e de domit, dar numai presupunând, că alegerile vor fi curate, efectuate cu concursul oamenilor serioși, nevenali și nelacomii după beuturi spirituoase. Altfel e mai de preferit conferirea liberă a beneficiilor eclesiastice, decât instituirea necesară. Natural, că și pentru cazul când s'ar concede și credincioșilor parte în conferire, episcopul își va reserva dreptul de a conferi ori cărui dintre cei designați, ori chiar de a nu lua în considerare propunerea făcută și a ordona alta.

*

Învățământul e element constitutiv al bisericii creștine. Misiunea aceasta sfântă și direct pusă în serviciul poporului, o are biserica dela întemeietorul ei, care i-a demândat, zicând: „Mergând, învățați toate popoarele“. Veacuri multe nici n'a contestat nimenea acest drept și deodată și datorința a bisericii. Instituțiunea aceasta de două mii ani, după împrejurări, s'a și interesat de învățământ și educațiune de pe amvon, în scaunul mărturisirii și în tot locul, unde au ajuns preoții, adevărații părinți spirituali ai poporului. Pentru cultivarea sufletului poporului, pentru intronizarea fericirii pe pământ și pentru împușinarea mizeriei dintre oameni a înființat și a susținut școli. Așa au făcut și bisericile românești din Ungaria. Fost-a timp, când și în cele mai modeste comune românești era câte un umil edificiu școlar cu dascălul său.

Privind rezultatele obținute prin școlile noastre, credem a nu greși, afirmând, că în acele s'a dezvoltat în măsură mai mare afectibilitatea decât inteligența poporului. Poporul nostru în covârșitoarea lui majoritate e bun, cinstit, harnic, cumpătat, resistant și resemnat în suferințe, dar în multe părți un procent însemnat e analfabet. Faptul, că poporul nostru are ceace se consideră de scōp suprem în educațiune: caracter bun, un fond moral escelent, se datorește mai mult bisericii și școlii. De altă parte însă trebuie să mărturisim, că noi preoții încă purtăm, dar numai în parte, vina, că avem prea mulți neștiutori de carte. Deși am trăit între împrejurări grele, totuș, pe lângă mai mari sforțări, puteam produce mai mult pe terenul cultural, îngrijindu-ne cu todeadinsul să învețe toți cel puțin scris-cetitul în școală, în cursuri pentru analfabeți și în familii, apoi nizuindu-ne a păstra și a înmulți capitalul câștigat deja. Aceasta o puteam ajunge, deși nu în tot locul, înființând biblioteci populare, punând în mâna poporului gazete bune, îndemnând tinerimea, să învețe și să joace teatru edificător și instructiv și catehizând pe cei ieșiți din școală în dumineci și în sărbători, după prânz. În unele locuri au fost o însemnată piedecă a progresului nostru raporturile încordate dintre preot și învățator, ambii chemați la o prietinescă și sinceră colaborare pentru binele poporului, tot așa piedecă a fost ici-colo și gravele neglijințe ale învățătorilor încrezuți în protecția administrației civile. Pe urmă (voind sanarea răului, de ce să nu descoperim totul?), dacă organele de control și de conducere ale școlilor noastre: directorul, senatul școlar parohial, inspectorul districtual, senatul școlar districtual, senatele școlare diecezane și inspectorii diecezani își făceau datorița pe deaintregul, altcum am sta. Când constatăm aceștea însă, nu-i iertat, să ne uităm, că cea mai mare piedecă a progresului nostru cultural, care a produs în parte, ori cel puțin a favorizat și celelalte piedeci, a fost sistemul păcătos și dușmănos de guvernare din Ungaria, care rând pe rând și în continuu a ciungărit spiritul bun și principiile corecte din art. XLIV—1868, până ce au ajuns la art. XXVII—1907, la art. XVI—1913 și mai ales la ordinațiunile pentru zona culturală din 1918.

Aproape toate legile și ordinațiunile școlare de o jumătate de veac au fost atentate împotriva școlii confesionale române. Statul a pretins preamult dela bisericile noastre,

susținătoare de școli, atât ce privește edificiile și salariile, cât și ce privește dreptul de control, care mai pe urmă a degenerat în un fel de poliție în favorul limbei maghiare și în defavorul sufletului nostru românesc. Sistemul acela păcătos a provocat de multe ori conflicte între preot și învățător, între popor și învățător și între stat și biserică. Urmarea a fost crearea unei atmosfere de tot neprielnică pentru progresul nostru cultural. Poporul nostru nu în cazuri de tot izolate a avut durerea, să vadă, funcționând școală de stat în edificiu, din care ca necorespunzător tot statul a scos școala română. A văzut învățători, cari, de frică să nu-și piardă întregirea de salariu dela stat, serviau mai mult interesele străine, decât pe cele ale noastre. Văzutu-s'au comune, cari, după ce ani de rândul au contribuit 50—100% dare culturală pentru susținerea școlii, au trebuit să renunțe la susținerea lor pe urma pretensiunilor tot mai urcate, încurajate de statul cu lozinca: sporim pretensiunile, ca să înmulțim producțiunea, din care însă nu întindea un filer școlii noastre mizere, fiindcă acolo și-a deschis școală proprie pentru 2—3 familii de maghiar, ori de jidan. În timpul războiului a dat toate ajutoarele învățătorilor de stat și celor confesionali cu întregire de salariu dela el, iar pe cei cu salariu numai dela confesiune i-a îndrumat la comunele, din cari tot statul a scos toate puterile de lucru mai însemnate, pe bărbații dela 18—50 ani, pentru ce acele pe lângă toată bunăvoința nu-și puteau ajuta învățătorii. — Un tablou trist, dar adevărat!

Considerând toate acestea, credem, că am fi și ingrafi și nedrepti, dacă am face bisericii cap de o așa acuză, pentru care să i-se răpească fiica, școala, cum deja pretind mulți. Dacă învățământul n'ar trebui să fie în locul întâiu *educativ*, dacă un popor ar putea să-și asigure ziua de mâine prin *știință fără credință*, dacă prin învățământ s'ar urma mai mult *umplerea buzunarelor și a pântecelui decât umplerea și nobilitarea inimii*, dacă școala de stat din *Ramânia veche* cu toate libertățile ar fi produs mai mult pentru popor, decât școala confesională de aici susținută cu mari jertfe și neplăceri, dacă nu s'ar lua în *serios hotărârile dela Alba-Iulia privitoare la libertatea confesională și culturală a tuturor locuitorilor*, dacă statul român ar crede, că numai cu *polițai culturali* ar putea să se mențină și dacă se *fîntește la umilirea bisericii și la cassarea rolului ei civilizator*: atunci asculte bărbații noștri politici

de cei ce le recomandă monopolizarea instrucțiunii pe sâmbatul statului, altcum lase, ca cele două instituțiuni înrudite: biserica și școala să-și împlinească chemarea împreună. Ceeace nu se va mai putea tolera e, ca să se pretindă dela comune mici și mizere, să-și susțină școala, plătind 50—100% dare culturală, iar altele mari și bogate nici 5%. Noi credem, că numai așa vor fi potrivit și bine, dacă, calculându-se toate cheltuelile instrucțiunii elementare a tuturor confesiunilor, se va satori cu cât concurge statul din izvoarele sale, iar restul se va încasa de stat în un anumit procent de dare culturală dela toți, pentru toate confesiunile și pentru toți învățătorii pe o formă.

Nu ne îndoim, că conducătorii bisericii noastre — în caz de lipsă — vor apăra cu toate puterile școala confesională cu controlul nedisputabil al statului. Totodată sperăm, că delăturându-se din drumul progresului nostru cultural cea mai mare piedecă: guvernământul nefericit, maghiar, școala noastră confesională va înflori și va fi isvor de daruri și binecuvântări pentru neam și pentru țară.

SENIOR.

Căsătoria femeilor rămase după cei dispăruți pe timpul războiului.

Închiindu-se războiul mondial, tot mai des obvin cazuri, că nevestele celor nereînțorși, depe câmpul de luptă cearcă să se mărite de nou, cerând dela preot să le cunune cu alți bărbați. Se naște întrebarea: cum are să porceadă parohul în atari cazuri? Știm, că între piedecile dărâmbitoare de căsătorie e și piedeca legăturii (Conc. prov. I. titl. V. cap. VIII. lit. g) și că prin urmare „cei ce sunt legați prin căsătorie validă nu mai pot încheia altă căsătorie, până când durează viața ambilor conjugii“ (Conc. prov. II. titl. IV. sect. I. cap. II. §. 7). Deci femeia, care susține, că soțul ei a încetat din viață și așa ea este liberă a trece la altă căsătorie, trebuie să o dovedească aceasta. Aici nu e de ajuns probabilitatea morții, ce s'ar deduce din împrejurările, între cari s'a aflat soțul ei, ci se recere certitudine morală, care să eschidă ori ce dubiu raționabil. Presumpțiunea militează pe lângă aceea,

că cineva trăiește, până când nu se știe sigur, respective nu se dovedește, că a murit. Absența îndelungată a unui soț de căsătorie nu e de ajuns spre a libera pe celalalt dela legătura căsătoriei încheiate. Cu privire la căsătorie, care e sacrament, nu se admite prescripțiunea. Absența îndelungată ar fi numai o probă negativă, pe când la declararea de încetată a legăturii matrimoniale se recer probe și indicii pozitive că soțul de căsătorie este mort. Din acest motiv și Conciliul prov. I. prescrie, că mirii să fie provăzuți cu documentele necesare, între cari documente numără și extrasul matricular despre moartea conjugelui în caz de văduvie, ori deliberatul forului matrimonial competent, când s'ar fi declarat nulitatea căsătoriei de mai înainte a vreunei părți (l. c. lit. d).

Extrasul matricular nu e greu de câștigat cu privire la cei morți acasă între împrejurări normale. Cum se va câștiga însă document despre cazul morții cu privire la cei morți ca militari pe timpul războiului? Spre a răspunde la această întrebare, însemnăm, că despre militarii morți încă s'a purtat evidență; anume în spitale s'a purtat evidența din partea preotului spitalului. Certificatul oficios dat de acesta echivalează cu extrasul din matricula morților. Despre cei răzuți pe câmpul de luptă a purtat evidență preotul regimentului. El avea să inducă în matriculă ca morți pe acei ostași, a căror identitate personală s'a constatat pe baza certificatului aflat la ei și din spusele cămerazilor. Preotul de regiment la finea fiecărei luni înainta la cancelaria vicariatului apostolic registrul morților din respectivul regiment. Despre moartea acestora este probă deplină extrasul dat din registrele clerului militar ori din partea autorităților militare sau civile, cari au constatat și înregistrat cazul morții.

În bătăie se întâmplă, că mor mii de ostași, a căror caz de moarte și identitate personală nu se constată după modalitatea de mai sus; ci simplaminte sunt trecuți în numărul celor „dispăruți“. Despre moartea acestora nu putem avea extrase matriculare ori certificate autentice dela nici o autoritate.

Din faptul, că cutare soldat pe timpul luptei a dispărut respective nu se știe nimic despre el, nu urmează, că el este mort. Poate să fi căzut prizonier la inamic, poate să fi dezertat ori să fi rătăcit pe undeva și din această cauză nu s'a refintors nici la trupă nici acasă cu ocaziunea demobilizării.

Cu atât mai vătos nu se pot considera de morți toți cei dispăruți, cu cât dela încetarea războiului abia au trecut câteva luni, și schimbul prizonierilor încă nu s'a făcut în tot locul. De aici urmează, că nevestele celor dispăruți, chiar și când de ani nu mai știu de ei, nu pot încheia căsătorie cu alți bărbați, ci trebuie să aștepte până ce soții lor vor fi declarați de morți pe baza cercetării, ce are să se pună în curs.

Procedura spre a dovedi moartea cutărui soț de căsătorie se cuprinde în Instrucțiunea S. O. din anul 1868 (Conc. prov. II. pag. 193. urr.). În sensul acestei instrucțiuni, dacă nu se poate obține document autentic, despre cazul de moarte, documentul se poate suplini prin fasiunile martorilor. Martori au să fie cel puțin doi; ei trebuie să fie jurați, vrednici de credință cari, să consune cu privire la timpul, locul și circumstanțele substanțiale, ale morții. Mai mult ponderează fasiunea consăngenilor, amicilor soților de călătorie și ale camerazilor dela oaste.

Ca femeia rămasă să nu fie silită a petrece necăsătorită S. Congregațiune admite ca probă deplină și fasiunea unui singur martor, dacă este mai pe sus de orice eșepțiune și dacă fasiunea lui e spriginită și de alte adminicule grave, așa cât în mărturisirea lui să nu obvină nimic, ce nu ar fi în conglăsurire și cu totul verosimil. Din experiență însă se știe, că une-ori nu se află nici chiar un singur martor, care să întrunească condițiunile de mai sus. În acest caz spre a proba moartea recurgem la coniecturi, presumpțiuni, indicii și împrejurări. Aceste cumpănindu-le și combinându-le în legătură cu cazul de moarte, ce voim a-l proba, ne formăm judecată temeinică sau certitudine morală despre moartea întâmplată. În formarea acestei judecăți ne ajută următoarele considerațiuni: a) Oare persoana, despre a cărei moarte e vorbă, fost-a om moral și religios, bine a trăit cu soția sa, nu a avut motive de a se ascunde? deoarece dacă a trăit rău cu soția, ori a comis crime este explicabilă nereîntoarcerea lui acasă. b) Are el copii, părinți, moșie, întreprinderi, ori subversează și alte motive, cari să-l atragă către casă; căci dacă subversează și tot nu se reîntoarce, deși s'ar putea, e probabil că a murit. c) Când a scris mai pe urmă, de unde a scris și că nu cumva corespondența prin postă e împedecată ori chiar întreruptă? d) Să se întrebe dela comanda militară, ce se știe despre cel dispărut: când, de unde și între ce împrejurări

a dispărut? Luat-a parte la cutare luptă, avut-a vre-o misiune primejdioasă, nu cumva a căzut prins la inimic? Ce vești se spun cu privire la disparițiunea lui? e) În urmă se poate cerca despre persoana dispărută și prin edict, publicat în ziare, dându-se indiciile necesare pentru cunoașterea ei.

Din ascultarea martorilor și combinarea indiciilor espuse putem ajunge la certitudine morală despre moartea celui dispărut și putem cere dela Ordinariat permisiune, ca fosta femeie a celui dispărut să încheie căsătorie nouă. Spre confirmarea celor zise aducem (după Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio. Parisiis, 1904 vol. I. n. 724) două rezoluțiuni de ale S. C. a S. Oficiu una din 27 Apr. 1887 în cauza Victoriei N., care a încheiat căsătorie cu Iosif N., acesta în 1870 a plecat la războiu, dară în lupta dela 19 Ian. 1871 a dispărut, ceea ce a constatat și ministrul de războiu, iară tribunalul civil a enunțat prin sentință moartea lui. Mai adaugem, că Iosif s'au înțeles cu 7 consoți, ca după războiu să se întâlnească la un anumit loc; toți s'au prezentat afară de el. S. Congr. propunându-i-se cazul, a judecat: „Dacă din documente autentice și dela martori vrednici de credință se constată cel puțin sumar și extrajudicialiter, nu numai cele expuse de episcop, ci pe deasupra și că Iosif N. cu sinceritate și-a iubit femeia și pruncii, și că nu a subversat nici o cauză, pentru care să-i părăsească, se poate permite suplicantei (Victoria N.) să încheie căsătorie cu Ludovic N.. Asemenea s'a pronunțat S. C. a S. Oficiu în 20 Iuliu 1898 cu privire la muierile ostașilor, cari au luat parte în bătăia dela Adua și despre cari nici după cercetarea făcută de guvern nu s'a aflat nici o știre. Scrie așecă S. Congr. „Întru cât e vorbă despre bărbați, cari au fost în lupta dela Adua și, făcându-se cercetările cuvenite, nici de cum nu s'a putut erua, că oare bărbatul aieva a căzut mort, considerând împrejurările speciale obveniente în cazul propus, și presumpțiunea temeinică a morții, Ordinariatul poate permite trecerea la altă căsătorie“.

Din cele premise rezultă, că fiind vorbă de căsătoria femeilor rămase după cei nereîntorși din războiu, parohul are să urmeze următoarea procedură:

1. Dacă femeia, care afirmă, că bărbatul său a murit în războiu, produce extras matricular ori alt document autentic equivalent despre moartea aceluia, ea poate păși la căsătorie cu alt bărbat, și, nesubversând alte pedeci matrimoniale, pa-

rôhul o poate cununa. Documentul produs îl va păstra în original ori în copie autentică la arhivul parohial, iară în conscripția nominală a sufletelor la locul său va inferi, cu provocare la acel document, datele referitoare la moartea respectivului bărbat.

2. Dacă femeia, care afirmă că e liberă, nu poate produce document autentic despre moartea soțului său nereîntors dela războiu, are să se purceadă la probarea morții conform Instrucțiunii S. Congr. a S. Officiu din 1868 și a indicațiilor date mai sus. Parohul va provoca adecă pe respectiva femeie să dea la protocol toate motivele, pe baza cărora afirmă ea, că i-ar fi mort bărbatul; să-și prezente martorii și eventualele documente, de cari ar dispune, spre probarea aserțiunilor sale. Parohul va cita și asculta la protocol sub jurământ martorii propuși și va utiliza documentele produse. Mai încolo se va informa parohul, că autoritățile civile, ce măsuri au luat și la ce rezultate au ajuns întru constatarea morții celui dispărut; de cumva femeia respectivă a încheiat legătura matrimonială civilă, pe ce bază a fost admisă la aceasta? Dacă parohul din cumpănirea și combinarea probelor câștigate și altor indicii, ce ar exista, judecă, că e destul de dovedită moartea celui dispărut, susțerne actele la Ordinariat, însoțite de părerea sa motivată, și cere permisiune, ca femeia rămasă după ostașul dispărut să poată încheia căsătorie nouă; primind permisiunea, se va putea sevârși cununia. Se înțelege dela sine, că atât în matricula cununaților, cât și în conscripția nominală a sufletelor în rubricile corespunzătoare se vor inferi datele necesare din permisiunea primită dela Ordinariat.

Dr. ISIDOR MARCU.

Eterosoterie.

Precum pe câmpul de luptă iscusința omenească își strângea toate puterile să scoată la iveală tot mai multe și mai înfricoșate mijloace, prin cari se ușurează pașii morții: toamă așa și pe terenul de luptă al științei dușmanii de profesie ai filozofiei morale creștine se năpustesc tot mai strașnic asupra noastră, căutând să samene moarte în șirul adevărurilor veșnice. Trebuie să vadă însă singuri cu regret,

că armele lor sunt prea puțin dibace, decât să-și poată ajunge ținta.

Eterosoterie. Iată o noțiune, ce nici cum nu le convine.

Baza moralei creștine catolice e actul mântuirii noastre prin Isus Hristos, Dumnezeu-Omul. Prin jertfa crucii ni-s'a deschis izvorul grațiilor îmbelșugate, iar prin sfințele sacrameente ni-se conferesc aceste daruri ale bunătății cerești. Prin Isus Răstignitul ni-se dă nouă mântuirea și într'atât: această mântuire („soteria“) e de o proveniență străină („heteros“).

Aceasta e concepția creștină catolică a mântuirii noastre.

Nu e de puțin interes să cercăm nițel cam în ce fel își ridică filozofia monistă modernă obiecțiunile împotriva eterosoteriei catolice.

1. Hartman (în opul „Die Krisis des Christentums“) pre-tinde o anumită notă magică în doctrina eterosoterică, care tocmai fiind magică învoalvă în sine simburile falșității. Mântuirea noastră trebuie să provină în chip natural prin un proces intern propriu al nostru și nu din cauze externe. Acestei condiții indispenzabile nu corespunde — conform acestei concepții moniste — nici de cum doctrina eterosoterică teistă (catolică), de vreme ce aci se admite o mântuire de proveniență străină, din afară, va se zică o mântuire ce operează *extern* (= nu intern) și *magic* (= nu natural).

Da, aci avem de a face cu un act nepătruns de mintea noastră. Prin satisfacerea personală a Fiului, noi ne câștigăm dreptul obiectiv la grația mântuirii. Așadar moartea lui Isus nu e numai un exemplu pentru convertirea noastră dela păcat — precum cred protestanții —, ci e un act direct opus păcatului (= repugnanța împotriva voinței divine), anume împlinirea internă (ca locțiitor al omenimei a ridicat păcatul) și externă (pentru păcatele tuturor a suferit în fața lumii întregi) a voinței divine.

Prin urmare mântuirea prin Isus, după concepția teistă eterosoterică operează mistic, dar nici decum magic.

2. Să vedem acum întrucât nu le convine moniștilor *influența grației divine asupra omului*.

În ochii lor un Dumnezeu personal nu poate exercia asupra omului, decât o influență externă și magică în forma unei „*possessio daemoniaca*“, la fel cu un „*magischer Hokus-pokus*“. Dat fiind, că așa ceva e falș, Hartmann se încearcă

să definească altcum grația, cam așa: grația e un fel de simț moral (*sittliche Gesinnung*), prin care e posibilă elevarea și mântuirea morală; atât și numai atât e elementul divin în om (cf. *Religion des Geistes*). Deci grația trebuie căutată în noi înșine, nu în cauză din afară (Dumnezeu personal). Întocmai din noi înșine provine și credința, care cu grația e identică în esență.

Pe acelaș punct de vedere cu Hartmann stau și Wundt, Drews, Jodl Drews — consecvent — ridică alternativa: în grație ori operează Dumnezeu (personal, cu voință aparte), ori omul (voință personală), *tertium non datur*, o uniune e eschisă. Dacă totuș am primi o uniune — precum primește morala eterosoterică — atunci am avea a face cu un „*Nicht-Ich*“ din partea lui Dumnezeu și unul din partea omului.

În fața expectațiilor de așa fel, se poate cu ușurință afla călcâiul lui Achilles în sistemul acestor filozofi. Ei sunt moniști în toată puterea cuvântului. Un Dumnezeu personal pentru ei nu există; dreptce ei nu-și pot închipui o astfel de influință divină, decât una externă și magică. În filozofia morală teistă noi avem un Dumnezeu personal, care e immanent și pretutindenea de față și așa influința Lui prin grație asupra omului nu e externă, morală, ori fizică — cași sfatul ori forța fizică din partea omului creat —, nu e o forță demonică, ori un „*hokuspokus*“ magic. Conștiința absolută (Dumnezeu) nu nimiceste pe cea individuală (omul), precum peste tot absolutul nu zdrobește relativul. În urmare noi nu ne aflăm în fața alternativei: ori Dumnezeu operează prin grație ori omul — *tertium non datur*. — Dumnezeu e nu numai lângă, ci și în om existent și astfel activitatea omului poate fi în acelaș timp alui Dumnezeu și a omului, de vremece Dumnezeu e transcendent — adevărat peste timp și spaț —, și totodată immanent, adevărat existent în omul creat, legat de timp și spaț.

3. În sfârșit moniștii au de excepționat sfintele *sacramente*. Pentru ei sacramentele au caracterul unor anumite mijloace externe de comunicare a grației și deci nu sunt decât niște acțiuni magice.

Aceeaș dificultate, cași în punctele de mai sus li silește la o atare concluzie. Anume pentru ei nu există grație în sens eterosoteric teist, ci ei înșiși și-au făurit o altfel de grație, corespunzătoare concepției moniste, care n'ar fi decât

o dispoziție potențială de proveniență omenească, născută în om, și nu de proveniență divină.

În faptă sacramentele n'au nimic comun cu magia. Noțiunea de magic invoală în sine așteptarea unui efect din cauze neadecvate: ca spiritual din materie (un baston scie), divin din creat ș. a. m. d. În sacramente însă operează o cauză spirituală: Spiritul sfânt, și deci efectul încă e spiritual: grația. La elementul spiritual (grația) se alătură ce e drept și cel material (semnul sacramentului), dar aceasta e cât se poate de convenient cu natura omului, întrucât e animal psihofizic-rațional. Plus, că sacramentele deja presupun factorul moral în om și pe acela clădesc îmbogățindu-l. Natura prin aceasta nu se nimicește, ci se elevează, lăsându-se curs liber conlucrării subiectului.

Scurt am putea zice: Adevărul enunțat de Apostolul neamurilor: „Într'însul viem, ne mișcăm și suntem“ (Fapt. Ap. 17, 28) dă lovitura de moarte concepției moniste îndușmănite cu o existență personală și immanentă alui Dumnezeu.

TITUȘ MALAIU.

Suferințele în lumina credinței.

Cu cât observăm mai dinadins lumea aceasta, cu atât mai mult ne convingem, că fiecare suflet suferă în aceasta viață. Aproape dela apariția vieții pe pământ, nu este simțământ mai general decât suferința. În toată vremea, în tot locul suspinele suferințelor străbat spre ceriuri. Și nu numai fiii lumii, în sufletul cărora s'a stâns făclia credinței și e răcită vatra dătătoare de căldură a speranței în Dumnezeu, — ci și creștinii buni, cu ochii în lacrimi caută spre ceriu, întrebând: „pentruce aceasta?“ Aceasta întrebare este oftarea generală a sufletelor, care macină internul nostru cași vulturul ficatul lui Prometeu mitologic, cu puteri înoite.

Materialistul, necredinciosul ce poate da inimii desnădăjduite? Nimic; poate, materia sa „vecinică“. Înzădar o tulbură pe aceasta, înzădar o răstoarnă, înzădar o desface: nu va afla în ea nimica ce ar fi în stare să uște și numai o singură lacrimă, să mângăie o singură jale, să vindece o singură rană sufletească. — Pânăcând dară întrebarea desperată a necredincioșilor rămâne fără răspuns, și mai ales fără

mângăere în întunerecul îngrozitor al desnădăjduirii în vremea năcazurilor, — până atunci credinciosul gânditor și pentru aceasta rană a sa va afla mângăere statornică în credință. — Cei mai chemați decât mine au scris și încă vor mai putea scrie „Cartea” (ba chiar „cărțile”) — „durerii”; eu voiu cerceți în fugă la lumina credinței suferințele, — obiect atât de actual, care interesează deopotrivă pe fiecare om din lume

Este convingerea noastră sigură și nerăsturnabilă, că ar fi hulire grozavă a crede despre Dumnezeu, că l-a zidit pentru altceva pe om, decât pentru fericire, — că Dumnezeu *fără cauză* indestulitoare, numai din plăcere proprie pe omul slab l-ar lăsa prada flacărilor celor mai cumplite dureri și suferințe. O nu! așa ceva nu se poate! El însuși ne spune: „Cu iubire vecinică te-am iubit pe tine” (Ierem. 31, 3). În urma acestei iubiri vecinice, mari și curate, Dumnezeu cel bun poate dori numai *binele* omului, și când se vede silit să trimită asupra-ne și năcazuri, desigur le trimite pentru binele, folosul sufletului, iar nu pentru perirea și omorirea lui. Dumnezeu, care s'a îndurat de omul căzut, și pentru împăcarea lui i-a promis, apoi i-a și dat pe Fiul său întrupat și restignit pentru noi, carele toate le-a făcut pentru sfîșierea și mântuirea sufletelor tuturor oamenilor: Dumnezeuul nostru iubitor numai binele și îndreptarea noastră îl poate voi prin suferințele trimise.

Și noi cauzăm adeseori cu voință durere aceluia, pe care îl iubim, și încă durere cu atât mai mare, cu cât îl iubim mai mult. De pildă: un copilăș iubit culege flori, prinde fluturi pe margina unei prăpastii adânci; un paș numai, și el cade în adâncime. Atunci două mâni îl prind și îl smâncesc brusc: e tata sau mama. Copilul nu înțelege, plânge, se supără pe ceice i-au stricat închipuita plăcere, iar părinții răsuflă ușurați că și-au scăpat copilul de perire. Cași părinții așa lucrează cu noi dragostea și îndurarea mare alui Dumnezeu. Noi alergăm numai după lucruri pământești, trecătoare; cel mai mulți din noi nu caută decât indestulirea poftelor lertate ori neiertate ale vieții pământești. — Mai ales când ni merge bine, omul e atât de aplicat să uite pe Dumnezeu celace toate i-le-a dat și cu iubire vecinică l'a iubit; e aplicat să uite partea nevăzută, dar nemuritoare. Când ne merge în plin, ne simțim legați de cele trupești, — și Dumnezeu e silit

din dragostea mare față de noi — să ne trimită suferințe și năcazuri, că să amintim existența Lui și a sufletului. Ca să poată opri sufletele de căderea în prăpastia adâncă și vecinică a iadului, Dumnezeu trebuie să ne oprească brusc dela pașul, care pentru noi neînțelegătorii duce la fericire și bucurie, pe când Dumnezeu căutând din alt punct de vedere, știe sigur, că ar fi pașul spre perirea noastră de veci. Așa e că dragostea îndeamnă aici pe Dumnezeu să trimită suferințe? Sufletul nostru în bine caută cele pământești și uită cele vecinice: asta e experiența istoriei și a vieții, deși e contra firei, tocmai cași purtarea unui vultur puternic, care închis în colivie strâmtă în loc de cerul albastru nesfârșit, și de munți liberi, s'ar desfătă în grățiile aurite sau văpsite. Dumnezeu ne ridică prin suferință, ne curățește și lămurește sufletele prin focul durerilor, că să scoată aurul curat: ne oprește dela prăpastie. Acum nu înțelegem, precum nici copiii nu înțeleg — rostul adevărat al acestor dureri; dar dacă prin credință și dragoste vom fi în stare să ne ridicăm peste ordinar, vom mulțami din adâncul inimei îngrijirea iubitoare a Părintelui ceresc față de noi, — cu ochii la ceriu, cu rugăciuni fierbinți.

Omul, sufletul căruia e cuprins de aceasta convingere, acela și numai acela poate să fie sigur ca sufletul lui nu va perî în desperarea neagră; el e cași pasărea care și pe creanga uscată va cântă liniștită, căci chiar rupându-se creanga, pasărea se înalță sus, în aerul curat, cu aripile sale. Și dimpotrivă: cine nu e în stare să se ridice prin dureri la Dumnezeu, — aceluia poate să-i fie scris numele sfânt alui Dumnezeu pe buze, dar la inima și sufletul lui nu-i săpat acel sfânt nume, — căci din inimi și suflete acesta nu poate fi șters de nici un vifor dureros.

Continua gândire la cele pământești și căutarea neconținută a lor îndepărtează prea mult pe om dela drumul cel bun și drept, care duce la adevărată îndestulare internă, deja aici în această viață, și apoi în cea vecinică. Dacă quiva îi merge bine în lumea aceasta, și alergarea lui după lucrurile acestei vieți nu e întreruptă prin câte o suferință, care-l oprește și-l face să mediteze, — încet cu încetul ajunge să se scufunde în mocirla adâncă a patimilor sale mari, încât nu se va mai putea ridica, și se va întări și statornici în rău. Va putea zice cineva, că lucrul nu stă așa? Nu trebuiesc aduse exemple! Dar bunul Dumnezeu ne iubeste pe toți.

trimitte suferințele și năcazurile ca pedepse corective, curățitoare, și prin ele scoate sufletele — dacă nu s'au scufundat încă de tot — din mocirla păcatelor. Această putere curățitoare a suferințelor a simțit-o desigur fieștecare din noi, mai mult sau mai puțin. E adevărat, că în momentele când suferințele sunt mai intenzive, când vin asupra noastră, nu simțim acest efect al lor, căci stăm sub impresia simțământului dureros, care orbește judecata corectă; dar când trece valul întâiu al durerii, când suntem în stare să ne reculegem gândurile, atunci credinciosul necondiționat va simți bunătatea lui Dumnezeu în trimiterea acestor corective, pentru că avem trup muritor, călcăm și umblăm pe tină și sufletul are lipsă să fie curățit din vreme în vreme de tină aceasta lipită de el.

Durerile sunt rânduite, așezate numai pentru suplinirea dragostei noastre față de Dumnezeu. Dacă omenirea ar fi în stare să se înalțe peste cele deșarte, dacă ar putea fi mai adânci, mai sinceri și mai statornici în iubirea lui Dumnezeu, dacă această dragoste ar putea să îndemne la fapte sufletești mai multe: suferințele ar veni cu mult mai rar, durerea ar fi simțământ mai puțin general și comun cași acuma. (Bougaud). Dar așa, omul are lipsă de el..

Dar durerile, suferințele sunt și probele adevăratelor virtuți și vrednicii.

Când inima se rupe sub greutatea durerilor, când mintea stă uimită, inima împetrită sub lovitura ce pare a fi neînțeleasă, ori nedreaptă chiar, când ochii se umplu de lacrimi și firea întreagă a omului e sguduită: atunci se arată adevărata credință și dragoste față de Dumnezeu. În lume cele mai frumoase virtuți ale credincioșilor sunt socotite de nebunii, cele mai frumoase calități sufletești sunt pentru lume ridicole: dar acest dispreț arătat din partea celorcē niciând n'au fost în stare să se înalțe peste murdăria și tina pământului, eari nu s'au putut răsfăța în seninătatea și libertatea adevărată a ceriului, — disprețul acestora este numai un mijloc pentru că virtuțile celor buni să fie mai strălucitoare, mai vrednice de răsplată de sus. Creștinii cari în suferințe n'au tărie sufletească să se supună cu încredere voinței sfinte alui Dumnezeu și n'au statornicia dragostei față de El, — sunt credincioși superficiali numai, și nu dovedesc credință tare. Pentru aceea suferințele sunt probele credinței și ale virtuților celor buni: aceștia nu se clatină nici când, virtuțile și statornicia

lor va fi răsplătită cu atât mai bogat, cu cât mai liniștit au răbdat suferințele. Bine zice E. Bougaud („Creștinismul și epoca noastră“ vol. I. cap. XI.) „Topitoare e viața, în care se formează sufletele pentru ceriu, și în acest cuptor arde focul de care are trebuință unul fieștecarele din noi“.

Credinciosul nu va uita nici când, nici în mijlocul celor mai tulburătoare suferințe, că noi avem un Dumnezeu carele mai nainte El însuș a trecut prin cele mai mari dureri, și a răbdat suferințe neasemănat mai grele ca ale noastre. Domnul Hristos în Getsemani a asudat sânge sub povara grea a suferințelor, nevinovat a răbdat mai mult ca oricine altul, pe cruce a căutat mângăierea prietinelor cari nu erau de față; a plâns la mormântul lui Lazar și asupra Ierusalimului; Maica Lui sfântă, Fecioara Maria e Mama durerilor, Maica îndurerată. Cerând dela acest Dumnezeu îndurare, mângăiere, ridicând spre El sufletul nostru încărcat de supărare și durere: s'ar putea să nu înțeleagă pe deplin năcazul nostru, să nu vree, să nu poată da balzam de vindecarea ranelor cari și El, și Maica Lui sfântă le-a avut? Nu, asta nu se poate! Nu înzădăr rostește acele dumnezeiești cuvinte: „*Veniți la mine toți cei năcăjiți și oboșiți, și veți găsi odihnă pentru sufletele voastre*“ (Mat. 11, 23). Nu fără rost a spus în cuvântarea minunată de pe munte: „*Fericiți ceice plâng; că aceia se vor mângăia*“ (Mat. 5, 5). El însuș ne va trimite la vremea sa mângăiere, dar numai atunci, când suferințele își vor fi împlinit menirea curățitoare și mângăitoare pentru sufletele noastre.

Nu pot să nu amintesc aici, că mărima sufletelor, caractere firme, cași talente mari și genii numai suferințele pot produce. — Binele neconturbat aduce moliciune, lenie în activitate, lipsă de caracter: dar sborul ideilor înalte, — folosite pentru obște, sau fuumoase numai, — puterea de încolțire, răsărirea ideilor generoase și nobile nu pot crește înbelșugat decât într'un suflet trecut prin viforuri mari de suferințe și dureri, cum putem experia aceasta mai ales la scriitori și artiști. Acesta e rolul suferinței în regenerarea din vreme în vreme a vieții omenesci decăzute.

*

Mari sunt suferințele neamului omenesc și întrec la număr nisipurile mării: dar toate ni-le împărtășește din dragoste, — fără margini și vecinic bunul Dumnezeu. Ne iubește ca pe fiii săi, și pentru scoaterea noastră — chiar și contra

voinței neînțelegătoare — din adâncă și întunecata prăpastie a peririi rufletești, trimite acele dureri și suferințe. Privind din punct de vedere mai înalt, iar nu din acela al sufletelor josnice, — noi vom pricepe aceasta, și deși cu lacrimi în ochi, dar totuși vom înălța sufletele și rugăciunile către El. Dar mai presus de toate e de lipsă credința și dragostea față de Dumnezeu. Fără de aceasta marea desperării ne înghite, întunerecul și pustiuul ne vor îneca, pentru că dela Dumnezeu nu putem aștepta și căpăta nimic. Fără de aceste suntem numai „cimbal resunător“ (vorba sf. Pavel), care nici când nu va fi în stare să spună cântarea melodioasă a mângăerii.

Socotindu-le toate acestea, o Doamne, — vom zice cu P. Didon (în „Știința fără Dumnezeu“) — mi-e milă de celace căutând resuflul său propriu, n'a fost în stare să te înțeleagă, — care strigând către Tine, nu și-a simțit sufletul ușurat, nu și-a simțit ochii deschizându-se la lumina dumnezească, sufletul recreându-se de suflul venit de pe țărmurii nemuririi și ai veciniei.

GHEORGHE M. PTEANCU.

Despre sf. Biserică.

— Conferență pentru intelectuali. —

(Articolul I.)

Nu poate să aibă pe Dumnezeu de tată cel ce nu are Biserica de mamă.
S. Cypriani, De unitate Ecclesiae.

Sunt unii oameni în zilele noastre cari s'ar împacă ei cu creștinismul, pentru că țin mult la învățăturile lui cele frumoase, cinstesc în felul lor și pe Domnul nostru Isus Hristos, — dar nu vreau să știe de Biserică; le trebuie pe Hristos, dar fără de Biserică. Astfel este scriitorul rus Leo Tolstoj, care în mai multe cărți, dar mai cu seamă în romanul său „Învieerea“, vorbește despre Biserică ca despre o plagă a omenimei, de care, cași de statul civil, trebuie să ne scăpăm cât mai curând, dacă vrem să ajungem la ceva bine. Alți scriitori protestanți (ca H. St. Chamberlain, A. Harnack, Wrede etc.) zic, că cu moartea Domnului Hristos și a învățăceilor Săi nemijlociți s'a stins adevăratul spirit creștinesc și a trebuit să vină în veacul al 16-lea Martin Luter, să arete

omenimei ce-a învățat Hristos și ce trebuie să credem. Alții și mai închipuiți cred, că numai ei îl înțeleg pe Hristos și până la ei n'a fost minte omenească să-L înțeleagă, nici inimă să-i urmeze.

În fața acestora și a altora ca aceștia trebuie statorit adevărul, că cu moartea Domnului Hristos n'a murit totodată și adevăratul spirit creștinesc, pentru că Domnul Hristos încă dela începutul pășirii Sale în lume a ales 12 Apostoli și 72 de ucenici, pe cari i-a purtat pretutindenea cu sine, ca să fie martorii faptelor și vorbelor Sale; și când aceia nu înțelegeau bine vre-o învățătură de-a Sa, Mântuitorul le-o tâlcuia lor deosebit, fiindcă, precum le-a spus lor Mântuitorul, lor li s'a dat a ști tainele împărăției cerurilor, iar celorlalți numai în pilde și asemănări (Mat. 13, 11—12). Unuia dintre Apostolii Săi i-a dat toată puterea cea avut-o El, punându-l de temelie a Bisericii Sale („Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor învinge pe ea!”) și rugându-se pentru el chiar în mod deosebit ca credința lui să nu scadă, și el, oarecând întorcându-se, să întăriască în credință pe frații săi (Luca 22, 32). Acestora le-a zis după învierea sa din morți: „Datu-mi-s'a mie toată puterea în cer și pe pământ: Mergând învățați toate popoarele, botezându-i pe ei în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului Sfânt, învățându-i să păzească toate câte am poruncit vouă, și iată eu cu voi sunt în toate zilele până la capătul veacului” (Mat. 28, 19—20). Cu alte cuvinte: Fiindcă eu sunt Domnul cerului și al pământului, am dreptul și puterea de-a stăpâni pretutindenea; de aceea mergeți în numele meu, încreștinați toate popoarele (*καθηγεσθε πάντα τα ἔθνη* = faceți toate popoarele învățaceii mei), botezați-le și adunați-le toate popoarele sub o ascultare ca să țină toate poruncile câte vi le-am dat eu vouă și ca să nu slăbiți și să nu rătăciți voi nici odată, iată eu, Domnul și Dumnezeul vostru, cu voi sunt până la sfârșitul lumii. — Dar Domnul Hristos n'a dat poruncă numai Apostolilor să predice, ci a dat poruncă și popoarelor să creadă: „Cel ce va crede, mântui-se-va; iar cel ce nu va crede, osândi-se-va” (M. 16, 16). „Și oricine nu va primi, nici nu va asculta cuvintele voastre, eșind din casa sau din orașul acela, scuturați praful de pe picioarele voastre. Amin, eu vă zic: Mai ușor va fi pământului Sodomei și Gomorei în ziua judecății, decât orașului acela” (M. 10, 14—15). Da, adevăr

nestrămutat rămâne, că: *Habere non potest Deum patrem qui Ecclesiam non habet matrem*; că nu poate să aibă pe Dumnezeu de tată cel ce nu vrea să aibă Biserica de mamă!

Vedeți, au înființat și alți oameni mari, să luăm, d. p., pe cei mai mari filosofi din vechime, pe *Plato* și pe *Aristotel*; și ei au înființat școli, dar ei n'au zis și nici n'au putut zice: *Cel ce nu se va ține de școala mea, se va osândi*. Ei n'au putut și nu pot amenința cu nimica pe cei ce nu vor crede în învățăturile lor, fiindcă nici ei n'au nici o putere. *Plato* și *Aristotel* și-au dat prea bine seama, că cele mai multe din învățăturile lor sunt numai niște *preri*, nu sunt curatul și nestrămutatul adevăr, la primirea căruia să poți îndatora pe tot omul. *Hristos* singur a venit pe lume ca să mărturisiască despre adevăr; mai mult: să spună că El e calea, adevărul și viața; să spună că El e lumina lumii și cel ce-i urmează Lui, nu va umbla în întunec; să spună cuvântul acela mare pe care nici unul dintre muritori n'a îndrăsnit să-l spună, că cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Lui nu vor trece. Da, *Hristos* a putut vorbi așa și a putut îndatora pe toți oamenii, cari vreau să se mântuiască, să-i urmeze Lui, fiindcă deja la nașterea Lui s'au arătat și au cântat corurile îngerești; fiindcă la botezul Lui cerurile s'au deschis și glasul Celui dintru înălțime a grăit: *Acesta este Fiul meu cel iubit, întru carele eu bine am voit, pe acesta să-l ascultați*; fiindcă înainte Lui s'au plecat și marea și vântul; fiindcă El a săturat eu cinci pâni și doi pești peste 5000 de oameni; fiindcă El a scos diavolii din oameni; fiindcă a înviat morții și fiindcă mai pe urmă a înviat și El din mormânt pecetluind cu aceasta minunatul șir al minunilor Sale. Nici *Plato*, nici *Aristotel*, neavând astfel de fapte, n'au putut da poruncile pe cari le-a dat *Hristos*. Asta e deosebirea cea mare între *Hristos* și între alți oameni mari (în deosebi filozofi): că *Hristos* a învățat și învață și astăzi „ca cel ce are putere”, precum au zis despre El popoarele cari i-au ascultat vorbirea de pe munte (M. 7, 29); ca cel ce are puterea nebiruită a faptelor dumnezeiești: „Orbii văd, surzii aud, schiopii umblă și săracilor li se vestește împărăția cerurilor”. Pe vremea când a umblat El pe pământ, cași astăzi. De aceea nime dintre muritori nu poate să miște așa de puternic inimile oamenilor, cum le-a mișcat și le mișcă *Hristos* fiindcă nime nu are fapte cași El.

Și vedeți, e ciudat mai ales pentru noi oamenii de astăzi cari trăim în veacul scrisului și al cetitului celui mult, în veacul mașinilor tipografice cu rotație, cari sunt în stare să scoată la zi mii de mii de exemplare de jurnale în mai multe ediții dimineața, la amiază și seara; e ciudat, zic, că și pe noi ne mișcă și ne stăpânește tot *Hristos, care însă n'a scris nici un cuvânt, cu toate că știa scrie și ce e și mai mult nici n'a dat măcar poruncă învățăceilor Săi să scrie. El a zis: „Mergeți în toată lumea, și predicați evanghelia la toată făptura!” (M. 16, 15); n'a zis însă: „scrieți evanghelia pentru toată făptura”; și trebuie să știți cu toții, că evangheliile și epistolele câte le avem scrise despre vieța, faptele și învățăturile Domnului Hristos s'au scris numai din întâmplare și nu cu scopul ca să cuprindă toate faptele și toate învățăturile Domnului Hristos. Ei bine, cum se face aceasta? Cum? — Așa, că Domnul Hristos și-a dat mai bine seama decât învățații din timpurile noastre și decât învățații din toate timpurile, că popoarele nu se pot îndrumă prin carte și prin litere moarte, ci numai prin graiu viu, prin cuvântul ce vine din inimă și merge la inimă; El a știut ca și Apostolul Său sf. Pavel, că litera ucide și spiritul... numai spiritul este care dă viață (2 Cor. 3, 6). De aceea Domnul Hristos n'a scris cărți ca *Plato* și ca *Aristotel*, fiindcă El a știut prea bine, că dacă se vor ivi certe și neînțelegeri între credincioși atunci cărțile acelea, fiind moarte, nu se pot explica pe sine, și nu pot arăta cine are dreptate și cine nu, ci a întemeiat o biserică vie, în care unuia dintre Apostoli i-a dat toată puterea Sa, să lege și să deslege, a întărit pe unul în credință ca acela, astfel întărit să fie în stare a întări și pe ceilalți frați și fil sufletești ai săi. Habere non potest Deum patrem qui Ecclesiam non habet matrem. — Cel ce nu înțelege ori cel ce nu vrea să înțeleagă lucrul acesta, acela poate să cadă în exlasuri mai mistice ca *Tolstoi*; poate să zică despre Domnul Hristos, că nici unul dintre prorocii Legii Vechi sau dintre cugetătorii și îndrumătorii cei mari ai omenimei nu se poate asemăna cu El, precum zice *Harnack*; poate să-l iubească cu un fanatism de rasă mai mare ca *Chamberlain* care de drag ce-l are pe Domnul Hristos l-ar face German neaoș; și poate să facă prorocii necerute de nimeni: că om mai mare decât Hristos nu se va arăta pe pământ, precum face *Renan* la sfârșitul cărții sale despre vieța lui Isus, — acela sau mai*

bine zis aceia nu-l înțeleg pe Hristos, iar evanghelia Lui este pentru ei cartea cea închisă cu șapte peceti (Apoc. 8, 1). Ei nu-și dau seama că Hristos a întemeiat o Biserică, care nu se poate ascunde, cum nu se poate ascunde lumina sub obroc, sau, după alt cuvânt tot al Domnului Hristos, ca o cetate pe-un vârf de munte, pe care nu se poate să n'o vadă toți; că Biserica este „un semn mare ridicat între popoare“ („signum quoddam magnum elevatum in gentibus“) precum zice Conciliul Vatican. — Și să nu mă întrebați, că oare cum se poate ca oameni în atâtea privințe așa de luminați și de înțelepți să nu vadă și să nu înțeleagă lucrul acesta atât de simplu și atât de elementar, pentru că atunci aș fi silit să vă arăt lucruri foarte triste despre astfel de mari scriitori moderni. Pentru că ce nu le place, ce nu convine din sf. Scriptură cu părerile lor, zic pur și simplu, că acelea nu sunt adevărate, că acelea nu le-a zis nici odată Domnul Hristos că acelea cuvinte ar fi adăogite mai târziu, fără însă să dovească când, unde și cum s'au adăugit? Cu astfel de metode științifice se poate dovedi orice; se poate dovedi și din sf. Scriptură că nu este Dumnezeu, anume n'ai decât să lași afară cuvintele „Zis-a nebunul în inima sa“ din versul 1 al Ps. 14 și-ți rămâne zicerea: „nu este Dumnezeu“.

Am zis mai înainte că Biserica este, după înșuș cuvântul Domnului Hristos, ca o cetate pe vârf de munte pe care nu se poate să n'o vadă toți; că Ea este „un semn mare ridicat între popoare“, după cum zice Conciliul Vatican. Ei bine, atunci trebuie să fie anumite semne caracteristice, anumite note după cari să se poată cunoaște Biserica. Și de fapt și sunt. Și anume: Biserica cea adevărată e: „una, sfântă, catolică și apostolică“, precum zicem în simbolul credinței.

1. *Biserica e una*, precum și adevărul numai unul este. De două ori doi nu poate să fie nici trei, nici cinci, ci numai patru. Adevărul e doar numai unul. Binșul încă se află aici și numai aici pe malul drept al Crișului negru și ar greși foarte mult cel ce l-ar căuta lângă Murăș ori lângă Tisa. Samuil Vulcan încă a fost episcop numai la Oradea-mare și a întemeiat numai gimnazul acesta din Binș, și n'a fost episcop în altă dieceză, nici n'a înființat airea gimnaz. Dar ce vreți dovezi mai multe, când înșuș sf. Scriptură ne zice, că fiind numai un Dumnezeu, numai o credință și numai un botez poate să fie: „Un Domn, o credință, un botez“ (Efes.

4, 5). Greșesc prin urmare foarte mult aceia creștini, cari zic că e tot atâta ori ce credință ar avea omul și de oricare Biserică s'ar țineă. Pe unii ca aceștia trebuie să-i întrebăm; că oare-i tot atâta, dacă vor avea în buzunar o hârtie de valoare ori una care numai seamănă la culoarea cu hârtia cea de valoare, dar ea însuș nu reprezintă nici o valoare? Ori e tot atâta dacă ai un ceas de aur sau unul numai de aramă într'aurită? Ș. a. m. Nu pălmuesc oare acești creștini în fața sf. Scriptură, care zice limpede: „Un Domn, o credință, un botez“ (Efes. 4, 5)? Dar, vedeți, cea mai deplină unitate nu se află decât numai în Biserica catolică, pentru că numai în această Biserică este un cap (Papa dela Roma) care poruncește tuturor de o potrivă ce au să creadă și ce au să facă ca să ajungă la mântuire. Pe când în celelalte Biserici și dacă nu crede fiecare om, cum îl taie capul, ca la protestanți, e totuș cel puțin separat, rupt de alte popoare creștine, fără nici o legătură sufletească cu alți creștini și mai ales fără legătură ca capul creștinătății, cu Papa dela Roma, cum sunt frații noștri greco-orientali. Într'adevăr ce mângăitor e pentru noi cugetul că religiunea noastră nu numai că e una și aceeaș cu a popoarelor creștine de astăzi (învățăm doară religiunea la fel cu Italianii, Francezii, Portughezii, Spaniolii și toate celelalte popoare), ci e una și aceeaș cu credința creștină a tuturor timpurilor: noi n'am avut și n'avem lipsă de vre-un Fofiu ori de vre-un Luter care să ne spună ce să credem; credința noastră e dela Hristos însuș!

IOAN GEORGESCU.

Rubrică Pastorală.

Curățirea sufletelor pentru zilele de acum. Sărbătoarea cea mai aleasă și mai frumoasă, prasniciul prasnicielor este Învierea Domnului. Înainte de Paști creștinii buni se mărturisesc și se cuminecă, dorind a-și manifesta și în chipul acesta gratitudinea pentru binefacerile Învierii și voind, ca la Înviere să nu le fie conturbată bucuria sufletească de acul păcatului. Dumnezeu a voit, ca în zilele aceste să prăsnuim învierea neamului nostru, aruncat și îngropat într'o mare de alte neamuri. Din acest prilej foarte îmbucurător, credem,

că încă ar fi nespuse de folositor, dacă și acum ne-am curăți simțirile, ne-am curăți cugetele în fiecare sâtuț și fiecare român, dând în chipul acesta — cel mai potrivit, mulțumită providenței, că ne-a conservat între mii de pericole și ne-a unit ca prin minune. Pe urma mărturisirii și a cuminecării am putea delătura mai ușor și molipsirea rătăcirilor, cari nu numai ar putea spurca sărbătoarea și conturba bucuria noastră, ci ar putea fi chiar fatale. Știm noi, că în multe comune preoții au îndemnat cu totdeadinsul pe toți creștinii, să se apropie de Acela, care și pentru societate și pentru singuratici e „calea adevărului și vieții”. Așa s'a întâmplat și în Blaj, unde între multe și rari momente și acte de mare însemnătate a fost și mărturisirea și cuminecarea deosebit a damelor și a țăranelor, întâmplată în zilele prime de revoluție. — Fie ca tainele mântuitoare să se administreze cât mai des în toate locurile spre folosul și însănătoșarea societății românești.

Senior.

*

Pastorale de sărbători. Păr. vicar capitular *Dr. Vasile Suciu* a dat clerului și poporului două pastorale: una pentru sărbătoarea Nașterii Domnului, iar a doua pentru Anul nou. În cea dintâiu arată convingător, cum a așteptat omenimea întreagă venirea lui Messia, ca pe cei de sub lege să-i scoată din nefericirea morală și socială, în care au ajuns. Trecând la vremile mai recente, vorbește despre strigătul după dreptate a neamului omenesc și în special despre gâșul de durere și dorința fierbinte după Messia, după dreptate, a poporului nostru, pentru care s'au inventat toate șicanele și nedreptățile, ce le și înșiră. Prin războiu ni s'a făcut dreptate, care s'o apărăm, fără să facem altuia nedreptate. După războiu însă au rămas multe răni, cari trebuie vindecate, prin delăturarea neînțelegerilor dintre noi, a certelor, a frecărilor și a trândăviei. — În pastorală a doua grăiește despre cea mai mare instituție filantropică: orfelinatul nostru, despre fazele, prin cari a trecut și despre scopul ce se urmărește, pe urmă face un călduros apel către inimile bune creștinești și românești, ca să mai contribuie bani și naturalii pe sama acestui institut de creștere. Îndemnăm și noi cu tot deadinsul pe cetitorii noștri, să facă cea mai largă propagandă în favorul acestei instituții a milei creștinești.

Dela Oradea-mare ne trimite o frumoasă pastorală păr. vicar gen. episc. *Dr. Florian Stan*. Cuvăntează hotărît despre

binecuvântarea cătușelor, cari au strâns atâtea popoare nedreptățite. Dumnezeu a zdrobit cătușele și a nimicit oștirile Faraonilor moderni în marea-roșie a războiului mondial. Românii încă au scăpat de jug. Liberi fiind, s'au unit cu toții, cum era firesc. Îndeamnă credincioșii, să lerte pe dușmani, să nu-și răsbune și să se ferească, ca nu cumva să cadă în păcatele celorce se pogoară de pe scaune, altfel vom păși ca și ei. Îi face atenți, să n'aducă rușine neamului cu furturi și jafuri și să se ferească de profeții mincinoși, cari zic, că mai bine se îngrijește de tine străinul decât fratele. Pe urmă dă înviețiuni, unde să se adreseze credincioși în afacerile lor bisericești și în cele civile.

Senior.

Insemnări.

Dorințe pentru neunirea bisericii unite. Abia s'a decretat unirea națională și politică a tuturor Românilor, abia am văzut cu ochii împlinit visul frumos al unității naționale și unii dintre frații greco-orientali (în „Telegraful Român“ un număr din Decembrie 1918 de un anonim) se și grăbesc, să ne invite în sinul bisericii lor, să rupem legăturile de credință cu Roma, cu leagănul ființei noastre naționale. Nu înțelegem graba aceasta ales acum, când fiecare român e dator, să lucreze cu sîrguință de apostol și cu devotament sincer pentru fortificarea fragedului Făt-frumos, pentru întărirea legăturii de frățietate, pentru consolidarea României-mari. Nu sunt acum, în interesul neamului și al statului român disensiunile, disputele și luptele religioase. Noi ne avem credința noastră sfântă și mântuitoare, ne avem și noi convingerile noastre religioase, din cari trăim și cu cari vrem să și murim, pentru cari ne-am luptat cu bărbăție ca Români împotriva Maghiarilor și ca catolici împotriva gr. orientaliilor.

Deja la istorica adunare dela Alba-Iulia ne-au comunicat preoți de ai noștri despre ținuta provocatoare a unor frați gr. orientali din Bănat. Mai recent ne-a spus acelaș lucru un preot din județul Arad. Am regretat. N'am zis însă nimic, fiindcă credeam, că nu-i bine ca în sărbătoarea sărbătorilor, atunci, când luăm plata suferințelor de veacuri, când putem

zice, că avem bucuria băcuriilor, să arătăm în public arma, ce o pregătesc frații împotriva fraților.

Dacă biserica noastră gr. cat. română ar propovădui și nutri credința, care o nutrește muscalul, care nu numai a înșelat statul român ci l-a și nedreptățit chiar și atunci, când l-a scăpat, la Plevna, de bătaie și de rușine; dacă „frântura“ (cum zice prof. N. Bălan) uniților cu Roma ar fi fost un ram uscat și nu mlădița, care mai întâiu a produs roade naționale (pe In. Micu Clain) și culturale (școlile din Blaj), dacă nu fiți acestei biserici (Sincai, Clain, Petru Maior) ar fi arătat originea latină a neamului nostru, care a constituit mândria lui și conștiința, din care și-a luat neînterupt putere în lupta îndărgită cu dușmanul; dacă biserica noastră ar fi cedat înainte de 1848 ordinelor de maghiarizare și nu ar fi protestat contra lor; dacă nu în biserica noastră s'ar fi introdus instituții (misiuni sacre poporale, reuniunile pie) pentru ridicare moralului în conducători și conduși atunci, când ispitele erau mai grele; dacă aceasta n'ar fi înființat primele pedagogii de fete românești (Lugoj și Gherla) și cele de întâi internate de educație și, să mai amintesc un singur fapt, dacă nu biserica noastră ar fi purtat, în 1918, cu guvernul maghiar cea mai hotărâtă luptă contra zonei culturale a nefericitului Apponyi și nu ea ar fi fost hotărâtă, să închidă mai bine liceul din Blaj decât să primească condițiunile rușinoase și dejositoare de contract, ce le punea dușmanul pentru întregirea de salar al profesorilor: atunci, poate, ar fi unii, cari ar cugeta, să o părăsască.

Având însă biserica noastră un trecut românesc, glorios și nepătat, cultivând ea în chip deosebit tradițiile originii noastre latine, punându-se ea mai întâiu în legături cu apusul cult și mai ales având noi convingerea, că biserica noastră e biserica cea adevărată: nu vom părăsi-o. Ori cât de puternice și înșelătoare ar fi cântecele de sirenă, nu ne vom rupe de frații noștri cei de un sânge și și de o lege.

De altcum, atunci, când în întreg cuprinsul locuit de Români se accentuează cu dreptate, atât de des și cu atâta elan de însuflețire, legăturile noastre de sânge cu viteaza Franță; atunci când, se spune cu mândrie, că în vinele noastre curge sângele, care curge și în vinele Francezilor și ale Italianilor și că limba noastră samănă cu limba acelora, din care motiv ei ne sunt frați și ca frați au ajutat Românilor,

să-și facă un mic regat, iar acum ne ajută, să clădim o mare Românie: — e foarte curios să faci propuneri și să-ți exprimi dorințe de a smulge din brațele fraților admirajii pe ceice sunt nu numai de un sânge ci și de o lege cu ei. Că prin ruperea de Roma, ce ni se propune, s'ar intenționa, să se procure un picur de bucurie pravoslavniciei Rusii, astăzi atât de încurcată, ori Fanarului întunecat, iar surorilor catolice din apus să li-se cauzeze durere, — nu putem presupune.

Noi încă avem o dorință, de altă natură: să lucreze biserica gr. or. română în bunăînțelegere și armonie cu biserica gr. cat. română, ca să fie factori puternici civilizatori și moralizatori, să facem să grăiască amvoanele și scaunele de mărturisire și să fim încredințați, că credința adevărată își va croi drumul său triumfător. Când avem jur-împrejur dușmani, să nu ne dușmănim și între noi, ci să fim una, fiindcă se va adevăra și la noi, că e mai greu a păstra decât a câștiga.

Senior.

*

Statificarea școlilor confesionale dela sate. O chestiune de actualitate. A fost atinsă de congresul profesorilor, va fi element de discuție la cel al învățătorilor și preoților. O pomenesc și paserile cântând prin văzduh. Ce zicem noi?

Statificarea școlilor involvă în sine un gearmăn atât de radical, care ar fi în stare să aducă cele mai funeste și cele mai nedorite urmări, nu numai cât privește interesele bisericii, ci și cele ale neamului.

Biserica ar fi nevoită să-și restrângă autoritatea numai la ora de cateheză. Ce fel de spirit însă se va cuprinde în cărțile de școală, ce spirit va călăuzi lecțiunile învățătorului și în special ce educație religioasă morală vor primi copiii noștri dela un învățător, care nu are nimic comun cu biserica, decât că poate a fost botezat de ea, biserica nici când nu va putea nici să controleze, nici să observe.

Un antagonism pronunțat între preot și învățător ar fi primul efect al statificării și aceasta e o pagubă evidentă pentru satele noastre. Preotul nu va ceda, școala încă nu. Iar sătenii vor despărți în sufletul lor propoveduirea dascălului de cuvântul ascultat de pe amvon. Unii vor înclina spre apus alții spre răsărit; nici-odată însă, ori poate foarte rar vor ști împreună cei mici ceace au despărțit conducătorii.

Ca mâine apoi, cine garantează oprirea curentului la

punctul acesta, cine asigură chiar existența catehismului între zidurile reci ale unei școli laicizate? Să fim reali. Rămăs-a undeva în Apus vre-un astfel de curent la calea jumătate? Dar urmările nu s'au observat la cinci, la zece ani după o astfel de experiență?!

Cât de grea ne-ar cădea nouă, să vedem rupându-se firul de aur, care legă prin sfinte tradiții școala românească de altarul Domnului. Firul acesta s'ar rupe cu siguranță, iar noi curând nu am mai avea puterea să-l dăpănam încă odată.

Vânturile cari bat azi vor aduce, și aduc deja idei menite să desghioace coaja care apără sănătatea simburului. Bolșevismul, anarhia ispitește cu un farmec incluz în toate sămânțele răsărite din păcat. Dacă în fața acestor evenimente de o crudă actualitate noi am prezenta tăria noastră fărâmițată în două, vom fi oare capabili de rezistență?

Mai este apoi ceva. Politicianismul, Va fi el exclus din școală sau nu? Noi ne vom sili. Ne va succede însă? Peste zece ani se poate, până atunci *in parte* boala aceasta va cauza încă febră de 39°. Și atunci, dacă învățătorul ar fi liberal, iar partidul dela putere conservativ, preotul tot conservativ, ori întors, care este autoritatea să niveleze asperitățile și cu o grijă de mamă să salveze situația satelor necoruptă, dacă biserica nu mai are cu școala nimic de a face?

Toate năcazurile, cari astăzi provoacă discuțiuni în punctul acesta își au istoria lor în vechi întrelăsări și neglijențe ușor de constatat și în învățători și în forurile cari conduceau școala confesională. Aflăm scuze și pentru o parte și pentru alta. Aflăm însă, că nu e iertat să ne închidem ochii, aflăm și umbre.

Ori, greșelile trecutului sunt oare ireparabile? Nu din groapă țâșnește viața și învierea? Nu între dureri de naștere să sbuciumă orice fecunditate pe pământ?

Noi credem, că nu există situație desperată în viața unui popor ajuns tocmai să-și trăiască zilele de glorie și de avânt. De aceea este cu neputință să nu se poată salva atât situația materială a învățătorilor, presupunând bineînțeles ajutorul statului, cât și progresul învățământului, presupunând și aici controlul și mâna de ajutor al cărmuitorilor țării.

De altă parte România are încă multe de isprăvit pe alt teren ori chiar și pe cel al instrucțiunii, preluând școli de stat menite până ieri să ne distrugă, înființând școli nouă

unde nu există de loc, stabilind cursuri de pregătire pentru profesori și dascăli, ori eventual — în conformitate cu punctele adunării dela Alba-Iulia — amestecându-se cu delicateță și tact în chestiile școlilor confesiunilor neromânești.

Să nu mai îngreunăm situația și să nu provocăm luptă de care azi nu avem nici trebuință nici voie.

Răul se poate vindeca și tăind în carne și miruind cu oleu. Să ne folosim de acesta și să nu spintecăm unde putem cauteriza rana cu mult mai ușor.

Dr. Ioan Coltor.

*

Dotarea preoților cu o calificare inferioară. În trecut de repetite ori ne-am ridicat glasul împotriva nedreptății mari și vădite, ce s'a făcut unei părți însemnate din preoțimea noastră, anume acelora, cari n'au avut cel puțin opt clase gimn. și 3 ani de teologie. Art. de lege XIII—1909 pentru acești slujitori ai altarului a stabilit întregirea congruală a venitelor parohiale numai până la 800 cor., iar art. XXXVIII din 1913 nu le ofere aproape nimic ca cvincvenale. Mai mult, în anii de războiu guvernul maghiar pe acești oameni năcăjiți i-a nedreptățit și cu ajutoarele belice, neasămănând în favorul lor, a celor mai slab dotăți, toate ajutoarele, ce le-a dat preoților cu o calificare superioară și cu întregire congruală până la 1600 cor.

Consiliul nostru dirigent în zilele trecute a asemnat congrua pe sem. I. 1919 în suma, în care se distribuia și de guvernul maghiar. Astfel preoții „bienioști“ vor primi congrua și dela statul român tot numai în suma de până aci. Credem însă firm, că așa numai de data aceasta. Guvernul român, care în puținele zile, de când există, n'a putut studia amănunțit chestiunea aceasta, se va ocupa însă desigur cu bunăvoință și cu plin sentiment de dreptate și o va rezolva în favorul preoților noștri cu o calificare inferioară, făcând se dispară raportul de 2:1, ce era între congrua preoților cu o calificare superioară și între cea a bienioștilor.

Pentru încetarea acestei nedreptăți în trecut am invocat (nr. 4—1913 al acestei reviste) zadarnic următoarele motive, cari acum sperăm, nu vor mai suna în pustiu:

„Nu se poate tăgădui, că preoții „moralioști“ n'ar fi tot așa slujitorii altarului Domnului, ca și cei cu pregătire „sistematică“. Și unii și alții au aceeași chemare: a propovădui

împărăția lui Dumnezeu, a exilă păcatul din suflete și a instituit în acele împărății darului, cum și a face întreg binele, ce-l pretinde dragostea lui Dumnezeu și a deaproapelui.

„Societatea, statul, biserica și familiile au tot acele pretențiuni față cu ei, cum au față și cu cei cu pregătire formală superioară. Viptualele, veșmintele, instrucțiunea și educațiunea pruncilor sunt tot așa da costisitoare pentru „bienaliști“, ca și pentru preoții „sistematici“.

„Apoi, ce privește activitatea unora și a celorlalți, suntem siliți să spunem hotărît, că aceea nu atârănă dela gradul de cvalificație intelectuală, ci dela gradul de însuflețire și dela statornicia, cu cari lucrează unul și altul. Natural, că pe lângă aceeaș căldură, însuflețire, râvnă și pe lângă acelaș interes viu, care are cunoștințe mai bogate și abilitate mai mare poate produce mai mult și mai bun, dar și aceea e adevărat, că fiecare preot „moralist“ s'a declarat din partea Ordinariatului, că are știință suficientă, ca să poată învăța, prudință, ca să poată judecă în forul intern și are virtuțile necesare de a putea servi de pildă bună fiilor lor sufletești; apoi n'avem nici un motiv să ne îndoim, că preoții „moralisti“ n'ar corăspunde așteptărilor mai marilor, cari i-au trimis în via Domnului.

„Fiecare notar comunal, deși cei mai vechi n'au cvalificația formală la fel cu cei cvalificați de 10 ani încoace; fiecare pre-tore, deși au fost și de aceia, cari absolut nu s'au pregătit pentru cariera juridică; fiecare judecător, fiecare ablegat dietal are remunerație, pentru munca sa, pe o formă cu colegul său. E adecă un postulat natural, ca toți, cari au acelaș oficiu, să se bucure de răsplată în aceeaș măsură. Am avut și poate mai avem învățători, cari n'au nici o clasă gimn., numai cu 2 ani de curs preparandial, ori și fără aceia cu cvalificație obținută pe cale privată, din motivul acesta însă nu s'au pus în categorie de plăță deosebită. Și dacă s'ar fi întâmplat aceasta, li-s'ar fi făcut o mare injurie.

„Faptul, că un profesor la universitate are numai a 10-a parte din ascultătorii, ce-i are altul, ori că un judecător nu pertractează și rezoalvă un număr tot așa mare de procese ca altul de acelaș rang și în aceeaș categorie, nu determină pe superior, să conturbe echilibrul și egalitatea de plăță. Tot așa împrejurarea, că un preot „moralist“ are, de regulă, un număr mai mic de credincioși, pe cari îi îngrijește, de cât unul cu pregătire mai superioară, faptul acesta nu-i iertat să apese în cumpănă în defavorul respectivului.

La aceștea mai adaugem un argument nou. Statul român, strămtorat de împrejurări, numește funcționari și de aceia, cari n'au cvalificația formală, cerută de legile existente, salarul însă li-l dă în suma, ce o primesc cari au pregătire după lege și cari sunt în acelaș oficiu și rang cu ei.

Senior.

CRONICĂ.

Cu ajutorul Domnului revista noastră intră în al VIII-lea an al existenței sale, având imprimată pe stindard aceeaș deviză și implinind aceeaș misiune: promovarea culturii creștine. În șapte ani și între împrejurări dificile a propovăduit stăruitor și întrepid cunoștințe folositoare pentru lărgirea orizontului și mai ales pentru deșteptarea, alimentarea și sporirea dorințelor și a nizuințelor serioase spre bine și spre mai bine. A indicat căile propășirii și mijloacele întăririi noastre.

În tot timpul revista a fost avizată la sprijinul unui mic număr de muncitori, cari în mulți ani au lucrat cu totul gratuit, neavând noi alt izvor material decât abonamentele, din cari în anul trecut n'am putut acoperi nici cheltuelile efective.

În butul sprijinului, intelectual și material neînsemnat de până acum ne-am hotărît să continuăm cu drag scoaterea revistei, fiindcă dacă o trebuință a chemat-o la viață, necesitatea trebuie s'o țină în viață. În împrejurările schimbate de azi, în timpurile aceste de prefaceri epocale, biserica noastră română gr.-cat. nu-i iertat, să rămână fără nici un organ („Unirea” a încetat a mai fi foaie politică-bisericească). Multele probleme, cari nu se mai pot nega, își caută soluțiile cele mai bune, mai potrivite; iar interesele mari ale bisericii reclamă sprijinitori și apărători pricepuți, abili și neînfricați, cum ne vom sili să fim și cum sunt acei cari împreună cu noi muncesc cu tragere de inimă la înălțarea bisericii noastre și a neamului românesc. —

Păr. Dr. Alexandru Rusu, trecând la resortul cultelor ca secretar general, a ieșit din comitetul de redacție.

Pentru redacție răspunde de aici încolo păr. prof. Dr. Ioan Colțor.

În viitor vom avea mai multe rubrici cu două: „Rubrica Pastorală” și „Informațiuni scurte”.

In „*Rubrica Pastorată*” se vor trata cazuri pastorale, chestiuni liturgice și tipicale, în viitor vom publica directorul bisericesc înainte pe fiecare lună și vom da schițe de predici.

In „*Informațiunile scurte*” vom publica știri despre întâmplările și faptele din provincia noastră bisericească. —

Rugăm pe frații preoți abonați, cari ne-au sprijinit și până acum, să nu ne dea ajutorul nici de acum înainte și-i mai rugăm, să ne câștige abonați noi între prietini și vecinii lor.

Scumpetea enormă ne silește, să urcăm plata abonamentului la 30 cor.

Redacția.

*

Biserica noastră din Roma își are preotul, iar casa locuitorul său. Peste 200 ani am stat uniți cu eterna Romă, fără să avem pe cineva acolo în permanență, care să descopere sincer și fără rezerve Sf. Scaun aspirațiile și durerile noastre și să-l informeze și orienteze exact în afacerile noastre. N'aveam o bisericuță, în care să sune dulcea noastră limbă și n'aveam o casă, la care să-și îndrepte pașii peregrinii noștri și toți cari voiesc să studieze acolo artele ș. a. Alte popoare aveau biserici și institute de creștere. Noi, săraci fiind, n'aveam în Roma decât mormântul neuitatului episcop Inocențiu M. Clain. Cucernicul papă Piu X, cu datul 21 Martie, 1914 a făcut să înceteze starea aceasta umilitoare, dăruind provinciei de A ba-Luzia și Făgăraș biserica Preasfântului Mântuitor „delle Cappelle” și o casă, cari din cauza războiului, ce a urmat, până acum n'au putut fi ocupate. Cât ce a încetat războiul, conducătorii bisericii noastre s'au gândit la chestiunea aceasta importantă și au designat de procurator al nostru la Roma pe canonicul *Dr. Alexandru Nicolescu*, care să pertracteze cu Scaunul apostolic — cum se exprimă brevetul papal — afacerile ritului nostru și ale bisericii din provincia Românilor. Păr. Nicolescu a și plecat în luna aceasta însoțit de dorințele noastre de bine și de încrederea, că ne va reprezenta demn și cu folos. (șr.)

*

Generalul Berthelot prin Ardeal. A fost ca o frumoasă arătare din zile pline cu soare. A tresărit toată suflarea românească de dincoace de munți. Și în cântece și cu flori și prin porți triumfale au defilat înaintea reprezentantului Franței toți acei cari știu să fie recunoscători, toți ardelenii. Un nesfârșit de vieață și de vis, o comoară, de nețarmurite

bucurii a deșteptat printre noi și numai apariția acestui om, care a venit să ne asigure de biruința cauzei noastre, de împlinirea aspirațiilor noastre, de triumful glorios al așteptărilor neamului românesc.

Acest popor ferecat în lanțuri, care sute de ani, mii de ani a știut să rabde și să aștepte, în sosirea generalisimului dela Est a întrezărit clipa fericită a reușitei, momentul sfânt după care au suspinat câte inimi românești bat între Tisa și între Carpați.

De aceea primirea ce i-s'a făcut a fost o sărbătoare a Paștilor, a fost un cult, un splendid cult al dragostei, al omăgiului și al recunoștinței românești. Va fi văzut generalul în ochii noștri clipind estaziată bucuria triumfului, fericirea divinizată a unui vis împlinit și se va fi convins mai mult ca ori când, mai mult ca ori unde de sfințenia cauzei, căreia și el, dintre streini, în primul rând el și-a oferit sabia și onoarea. (ic.)

Congresul profesorilor. În zilele de 19—21 Ianuarie s'a ținut la Sibiu congresul profesorilor români de dincoace. A fost întâia și cea mai solemnă manifestare a dascălilor români dela școlile înalte, dela cele secundare și de specialitate. Ceea ce numai cu mari greutate și cu puțină reușită s'a încercat să facă Astra acum sunt cinci ani, a făcut astăzi acest congres, cel mai impunător dintre multele, prea multele congrese la cari a fost martor Ardealul de patru săptămâni încoace. Aici s'au strâns întâia dată să se cunoască, să se sprijinească reciproc și împreună să îndrepte spre bine învățământul românesc reprezentanții tuturor școlilor noastre.

S'au discutat idei, s'au bilanțat păreri, s'au cercat soluții și s'au dat. S'a înființat *«Uniunea profesorilor români din Ardeal, Bănat și părțile unghurene»*, care ca și o a doua Asociație pentru cultura românească, este menită să orienteze învățământul românesc și să sprijinească interesele profesorilor, prin congrese anuale, prin conferințe, prin schimb de profesori, prin călătorii și excursii de studii, prin reviste și publicații și mai pe sus de toate prin însăș puterea organizării.

S'a hotărât înființarea unei universități la Cluj, a unui politehnic și a unei școli de agronomie. S'au dat directive, cari pot fi de mult folos Consiliului dirigent, relativ la recrutarea noilor profesori și la planul de învățământ pentru timpul de tranziție.

Primirea la dl Maniu, vorbirea generalului Moşoiu, discursul dlui Goldiş, au adus şi o podoabă externă, autoritativă acestui congres solemn în toate manifestările sale.

Preşedinte al »Uniunii profesorilor« a fost aclamat A. Bârseanu, vrednicul preşedinte al Astei şi aici credem s'a făcut o mică greşală. Persoană, nouă tuturor dragă, a însufleţitului bărbat ar fi trebuit la tot cazul cruţată. Noi nu trebuie să ne omonim oamenii cei mai de seamă, încercându-i cu tot felul de greutăţi. Astra, azi mâne, va pretinde întreagă activitatea preşedintelui său, care împărţit nu va putea, cu toată hărnicia, cu toată pricepera şi cu toată stăruinţa s'a surprinzătoare la muncă, să facă altceva decât să moară în mijlocul alor două brazde.

Alegerea însă s'a făcut prin aclamare. Iar aceasta va fi pururea o mare şi adâncă mângâiere pentru dl preşedinte şi adăugem noi - o meritată mângâiere. (ic.)

*

Teatrul pentru ţărani. În revoluţie, cea mai mare pacoste e petrecerea oamenilor în neactivitate. Nelucrarea produce nu numai daune incalculabile economice, ci şi pagube mari morale. Oamenii, lenevind şi în aceeaşi vreme dorind să trăiască bine, se ocupă cu câte planuri rele, cu colportarea veştilor, cu hiperbolizarea scăderilor conducătorilor şi cu adormirea conştiinţei, fără de care nu e rău, la care să nu se preteze. Din motivele acestea nu putem ignora procedura pâr A. Marcu din Dumitra, care a avut un mic repertoriu teatral pentru sărbătorile Crăciunului. A instruit tinerimea de acolo 3 pieze teatrale: »Jertfire« de Dr. Prie, »Zorile« de St. O. Iosif şi »Cinel-Cinel« alui Alexandri. Ne putem închipui câte lucruri bune şi folositoare a cules tinerimea şi poporul din Dumitra din cele trei pieze teatrale, câte noţiuni şi cuvinte frumoase le-au îmbogăţit vocabularul, câte cântece, studiate cu acel prilej, vor umple în viitor văile şi dealurile comunei, cât de multă mândrie s'a strecurat în inimile celor ce au jucat teatru şi ale rudeniilor şi pretinilor lor, ce motive însemnate i-au reţinut dela rele în timpul acesta anarhic şi câte prilejuri bune a avut preotul de a-şi lumina poporul pe neobservate şi a-l îndruma pe calea cinstei şi a muncii! — Relevând faptul acesta, dorim, ca preotul şi poporul din Dumitra să aibă cât mai mulţi imitatori. (sr.)

*

Noul plan de învățământ dela școlile normale.

La congresul profesorilor, s'a stabilit și noul plan de învățământ, după care are să se propună în anul acesta școlar. Conform consfățuirii dela Alba-Iulia s'a eliminat din învățământ odată pentru totdeauna cea mai mare imposibilitate pedagogică a vechiului plan: limba ungurească. Această hotărîre e una dintre cele mai importante din punct de vedere pedagogic. Numai acei profesori, cari au avut nefericirea să propună ungureasca, precum și bieții elevi știu, ce sarcină grozavă a fost ea și în general utracivismul. Limba ungurească a fost cauza, pentru care elevii școlilor noastre normale nu și-au putut însuși nici decum o cultură pedagogică mai aleasă, pentru că întreg timpul liber erau siliți să-l întrebuințeze pentru învățarea limbei arpadiane. Acum profesori și elevi răsufală mai ușor și sperăm că vor face cu atât mai mare spor în studiile pedagogice.

S'a omis și limba germană, ceea ce însă unii nu aprobă într-o toată măsură, deoarece fiecărui învățător nu numai că-i prinde bine, dar îi este chiar necesară o limbă cultă și universală atât în viață cât și pentru cultivarea sa pedagogică.

S'a mai eliminat apoi și istoria și geografia fostei noastre patrii înlocuindu-se cu acelea ale României Mari. Amândouă aceste studii se vor propune anul acesta în cursul III și IV odată. Orele întrecătoare s'au repartizat între celelalte studii.

Tot ce mai lipsește de acum sunt manualele cu o românească curată și elegantă și eliminarea manualelor imposibile de până acum cu limba lor pocită și barbară aprobate de ministrul cultelor ungurești. (im.)

#

Înființarea unei episcopii românești unite la Cluj. Este un postulat al vremilor în cari trăim, este o necesitate istorică faptul acesta, care trebuie să vadă lumina zilei la orice întâmplare. În noua situație a românismului Clujul e necesar să devină un centru românesc. Când în inima Ardealului trebuie să ne creăm sămânțare de curente de înviere și — fără svăcniri și fără asuprire — să ne introducem în orașele, cari dacă nu ar fi fost sclăvia ungurească, ar fi ale noastre, înființarea unei episcopii, cu întreg anturajul său de viață și de lumină contribuie mai mult ca orice la aceasta.

Dacă la Oradea-mare nu ar fi fost scaun episcopesc; chiar la Sibiu, dacă nu ar fi fost ridicată mitropolia, astăzi nici la Oradea nici la Sibiu nu ar fi poate decât o ștearsă urmă a românismului.

Clujul este capitala Ardealului. Acolo are să se întăie universitate românească. Acolo este primul emporiu mai modern al podeiului carpatin. O episcopie ridicată acolo va statornici fără îndoială trezirea de suspt cenușe a romanei Napoca.

Motive de ordin spiritual sprijinesc de asemeni cu putere gândul acesta. S'a trecut vremea când mai pot să subsiste diecezele vaste, nemărginite. Credința a început să se răcească în popor. Ea trebuie alimentată, îngrijită și cultivată cu intensitate. Iar aceasta numai prin scrisori și acte consistoriale nu se mai poate obține. Contactul direct sufletesc între păstor și turmă, înțimitatea relațiilor între credincioși și arhiereu, aceste singure vor putea să ne mai dea ce așteptăm acum. De aceea cu cât va fi dieceza mai mică, cu atât va fi mai bine și mai ușor administrată.

Să se înființeze la Cluj o nouă episcopie și cea de la Gherla să treacă la Baia mare; ori să vină Gherla la Cluj și să înceapă Baia mare dela primul său episcop și în cazul acesta rupând tractul protopopesesc al Clujului, al Dârjei și o parte din cel al Cojocnei din Arhidieceză plus cam $\frac{2}{3}$ din dieceza Gherlei am avea o dieceză plină de credincioși de-ai noștri la Cluj, alta curată unită la Baia mare în locul uneia înființate la Gherla. (ic.)

Congresul socialiștilor români dela Sibiu. S'a ținut deodată cu cel al profesorilor. Și-a avut părțile sale de lumină și de întunerec, — mai mult însă de lumină. Libertatea supremă în discuție a lăsat să se spună și adevăruri crude și neadevăruri exorbitante, ca în toate adunările unde toată lumea voeste cu ori ce preț să și spună părerea.

Motivunea ce s'a luat face însă onoare întregului congres și dovedește luminos cât de puternic este încă dl Flueraș și tovarășul Jumanca în mijlocul alor săi. Congresul »declară, că este în deplin acord cu ținuta delegațiilor social-democrați, cari la adunarea națională din Alba-Iulia, în concordanță cu voința întregului neam românesc, au votat pentru unirea tuturor Românilor. Congresul constată că unirea poporului românesc într'un singur stat independent, este o necesitate istorică». Apoi: »Neamul românesc fiind o națiune ruptă în bucăți, era condamnat a nu-și putea desvolta în deplină libertate toate bunurile ce posedă — materiale, intelectuale, sufletești. Împărțit în mai multe părți desvolțarea sa devenise anormală și nesănătoasă în cel mai înalt grad«.

În stabilirea programului socialist s'au ținut de principiile internaționalei, între cari sunt multe, cari provoacă susceptibilități, altele — ca d. p. eliminarea catehismului din școli și declararea individualismului social al credinței — vor provoca la vremea lor discuții și lupte și înfrângeri de cataclismă. (ic.)

Starea materială a preoțimei preocupă toate cercurile noastre bisericești. Și pe dreptul! În România mare rolul ce au să-l aibă preoții, în special preoții noștri, este de cea mai mare importanță. Mulți, încă foarte mulți ani ei au să rămână tot pionerii culturii și ai curățeniei sufletului românesc la sate; ei au să abată curente de distrugere, cari ca un puvoiu au să inunde de la miazănoapte la vale; ei au să fie cei mai cuminți și cei mai sirguincioși factori ai democratizării înțelepte a țării noastre. Preoții cari au contribuit mai mult credem ca oricine la înfăptuirea idealului național, au dovedit, că au în sine tăria ce să recere la alimentarea sufletului nostru cu simțiri și gânduri bune. Forța ocultă ce rezidă în suferințele înăbușite în noi nu a erupt altcum decât în feliul cum o pretindeau interesele noastre etnice; elanul ei a fost înalțat printre țărnișii naturali prin preoți, prin «preoții cu crucea în frunte». De aceea oamenii aceștia trebuie nu numai ajutați ori întăriți prin aceea, că li-se recunosc cu generositate meritele, ci trebuie ridicați și înstăriți și materialicește, ca de o parte să se facă dreptate pentru trecut, iar de alta să se creeze pe venitor o clasă independentă și puternică în care să avem la zile de nevoie tot sprijinul.

Nu știm pentru ce trebuie preferit un protopretore ori un judecător unui preot dela sate? Nu are și preotul aceeași calificare secundară și academică și în schimb nu prezintă de foarte multe ori o mai puternică garanță decât domnii aceștia? Să se facă așadar dreptate atât în salarisarea, cât și în dotarea preoțimei ca să ocupe aceeași treaptă cași protopretorii. (ic.)

Porțiunile canonice parohiale în lumina chestiunii agrare. Conferința episcopescă din 4 Februarie se va ocupa intensiv și eu chestiunea aceasta și credem că tot așa și congresul preoțesc. Feliul cum s'ar dori să se rezolve chestiunea porțiunilor canonice când cu împroprietărirea țărânilor este următorul: Fiecare porțiune canonică să fie de circa 20 jug-catastrale. În satele unde este azi mai mică să se adaugă, iar unde este mai mare să se subtragă. Adausul s'ar face acum,

politice 2) ca să fie în mijlocul poporului modeli într'ale agriculturii, iar porțiunile canonice să fie terpe de cultură rațională a păământului 3) ca să aibă și o distracție nobilă în mijlocul agen-delor sufletești. (ic.)

Informațiuni scurte.

Conferința episcopescă. Ordinari din provincia noastră bisericească vor ține conferință episcopescă în 4 Februarie a. c. aici la metropolie. Între obiectele, cari se vor pertractă, locul întâiu îl ocupă chestiunea autonomiei bisericești în întreg complexul ei.

Episcopul dela Orade în toamna anului 1918 a făcut o nouă fundațiune de cor 500,000. Cunoscătorii spun, că fundațiunile mai mari ale Preasfințitului Dr. Demetriu Radu au trecut binisör peste un milion coroane.

Păr. canonic Dr. Alexandru Nicolescu a plecat la Roma ca procurator al provinciei noastre metropolitane pe lângă Sfântu Scaun papal.

Păr. prof. Dr. Alexandru Rusu a fost numit secretar general în resortul cultelor și al instrucțiunii din Sibiu. Modul în care și-a împlinit datorița ca profesor și misiunea ca redactor la această revistă ne îndreptățește, să sperăm multe și mari lucruri dela Sf. Sa în noul câmp de muncă.

Hirotoniri întru preoți. P. Sf. Sa episcopul Dr. Demetriu Radu a hirotonit întru preoți, în catedrala Blajului, pe următorii clerici absolvenți: Gavril Pop (dispus la Eșemus) în 22 Dec. 1918, pe Aloisiu Simon (trimis la Abafaja) și pe Demetriu Niștor în 5 Ianuarie c., iar în Ziua Nașterii Domnului pe Dr. Ioan Flueraș și Leontin Ciula. Cei trei din urmă sunt preoți disponibili în dieceza Orăzii-mari.

Asemnațiuni multe, fără bani. Preoților din arhidieceză le-a asemnat Consiliul dirigent român congrua pe sem. I. 1919, guvernul republicei maghiare congrua pe sem. II. 1918, ajutorul pentru îmbrăcăminte (1000 cor. pentru câte un preot și 400 cor. pentru fiecare membru din familiile preoților) și un ajutor de cor. 378,000 (pentru fiecare preot 600 cor.). Durere, că au sosit numai scrisorile, iar banii ca în palmă. Se vede, că guvernul republican vrea să ne încurce cu mari promisiuni, cum a făcut și cu plata promisă pentru gărzi. Pentru realizarea acestui gând însă nu și-a ales bine oamenii în preoți.

Coaducație în școlile normale. Dl Goldis, șeful resortului cultelor și al instrucțiunii publice, a dat voie fetelor, să se înscrie ca ordinare, ori privatiste și la preparandiile de băieți. Aceasta dispoziție provizorie e bună și folositoare, fiindcă avem trebuință de mulți învățători, iar pedagogii de fete române avem numai două (Lugoj și Gherla), din cari una, cea din Lugoj cu greu va funcționa acum sub ocupațiunea sârbească. Dupăcum știm, elevelor sfată de teritorul Banatului nu li-s'a permis călătoria la Lugoj.

Sociologia se va introduce ca obiect de învățământ în școli. În seminarul teologic din Blaj se propune de 15 ani. Credem, că aici s'a introdus mai întâiu ca studiu independent.

Cărți și reviste.

Începând cu 1 Ianuarie n. »Unirea« este ziar cotidian național și apare în formatul seu mai nou, zi de zi cu patru pagini. Având de director pe Al. Ciura și în jurul său condeie excelente, de multă vreme recunoscute în Ardeal, este astăzi — credem, că nu ne înșelăm — cel mai bun, cel mai bine scris și cel mai bine redactat ziar dela noi. Nu este patriotismul local, care ne pune afirmarea aceasta supt condei, este mărturia sinceră și ne-preocupată, obiectivă a unor cetitori și colegi de gazetărie românească, măturie, care azi este numai ecoul fidel al atâtor și atâtor cetitori de foaie din Ardeal.

Ce e drept »Unirea« a încetat de a mai fi foaia bisericească dela Blaj, ea este astăzi un organ național independent, este totuși în aceeași vreme cel mai serios și cel mai consecvent organ de publicitate la noi. O recomandăm cu toată căldura tuturor preoților și tuturor cărturarilor noștri. (ic.)

»Unirea poporului« ne-a surprins într'o bună dimiecață de Joi în Blaj. Căușe zăpada înălbind zărilor, acum mai întâi după o iarnă îmbrăcată în doliu. A fost lîntoliul de meauă cași un vestmânt de curățenie, în care s'a îmbrăcat pământul ca să privească nrul poporal al »Unirii«. »Unirea poporului« curată, și senină cu învățături cumînți, spuse pe înțelesul tuturor, este mult așteptatul prietin al caselor țărănești. Nu ar trebui să fie român știutor de carte, să nu o aibă în mână. Nu ar trebui să existe cătun românesc unde să nu străbată. Cine-i face reclamă, face reclamă tuturor ideilor bune, cari au să înalțe sus, până la cer sus, neamul românesc. (ic.)

Dna Sanda Dr. Matei voește să ne ducă la Glasgow printr'un articol drăguț din »Telegraful«. Este multă căldură, multă vieață, mult spițit creștinesc în slova doamnei Sanda și ne place să credem, că și multă convingere și mult adevăr. Da, noi avem lipsă de un nou fluid de vieață mesianică să străbată, să copleșească strivind întreagă structura de amoralitate și lipsă de moralitate, ce cangrenează unele din instituțiile noastre tot mai puțin creștinești. Lumina înviorătoare a spiritului evangelic trebuie scoasă tot mai cu inziștință de sub obroc, să lumineze tuturor celor din umbră morții. Lumina aceasta însă nu voim să fie nici de gaz, nici electrică, nici chiar dalba lumină de soare. Ea trebuie să fie iradierea divină a strălucirii revărsate peste noi din privirea blândă a Domnului. Iar Glasgowul cu toți misionarii săi bine plătiți, cu toată nizuința sa aproape interconfesională, este departe foarte departe nu numai de noi ci și de frații sibiieni. Lumina lui este o fata morgână, un miraj de resfrângere a unei aurore boreale, nu este însă nici ce dorim, nici ce sperăm noi.

Nu la institutul biblic din Glasgow, ci la institutul biblic din Roma, mult stimată Dnă, de care pe noi nu ne desparte nici un firicel dogmatic, iar pe DVoastră numai patru puncte. Acolo să mergem, nu prea departe spre soare apune. Intre Glasgow și noi, între ei și DV. sunt distanțe chilometrice, primejdios de bătut cu piciorul.

Fehul însă în care scrie entuziasta noastră scriitoare ne place și ne convinge de sinceritatea și de puritatea intențiilor DSale. (ic.)

Ziaristica din țară a început să inundeze Ardealul, Dacia și Viitorul și Universul și Steagul și Indreptarea etc. își anunță cu placate uriașe sosirea printre noi. »Neamul românesc« ne venea și mai acum doi trei ani, i-a tăiat drumul numai furia censurei lui Makenseu. Doi ani de zile întregi nu există slovă românească să poată trece Carpații. Astăzi crezi că s'au mutat la Blaj și la Sibiu redacțiile și mai ales administrația atâtor frați și surori de dincolo. — Numai de ar fi a bună. Este atât de divers spiritul ce plutește prin șirle — și printre ele — tipărite în țara mamă, de duhul care a fost până azi stăpânitor printre noi. Avem așa puțină lipsă de certele și rivalitățile partidelor de acolo, încăț am vrea să trăim într'o atmosferă total desinfectată de astfel de bacili. Nu că noi, nu am ști face deosebiri între cei cari au fost cu Neamii și cei cari n'au fost cu nimeni și cu toții, ori între Iorga, Vlahuță, Brătescu-Voinești și între unii dintre marghilomani, — ci pentru că am voi să vedem Răsăritul României mari mai upitar purpurat de aurora învierii și mai puțin turburat de vanitățile momentane ale poștei de măriri departe. Cu toate acestea, le zicem dia inimă un: »Bine-ai venit!« (ic.)

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

P. Cluj. Credem, că conducătorii noștri vor dispune cât mai îngrabă, ca în matriculele de stat să nu se mai introducă numele de botcz al Românilor ungurește, iar cōbumele să nu se mai schimonosească ca până acum. Aceasta se va cere și dela toate oficiile de stat, municipale și comunale.

N. Sibiu. Ar denotă o mare decadentă, dacă toți, cari se învârt prin Sibiu, ar umbla după posturi înalte și grase. Credem, că vor fi și de aceștia și încă unli, cari până acum nici n'au stat în serviciul poporului nostru, ori n'au muncit decât în școală. Cei mai mulți merg în Sibiu, la congresele, cari se țin lanț, iar unli sunt invitați. Asta e presupunerea noastră. Ar fi o mare imprudență și orbie politică, dacă la numirea angloiaților nu s'ar ține seamă de trecutul oamenilor și s'ar deschide porțile pentru cari se îmbulzeșc și vreau să fie domnii și nu slugitorii serioși și devotați ai neamului. E adevărat, că »obfraznicul mănă praznicul«, dar și aceea e adevărat, că astfel de mercenari se vor îngriji de ei și de neamuri, iar nu de neam. Alt-cum noi credem, că fiecare va ajunge la locul său. Excepțiile vor fi rari.

P. Tuzin. Aveți dreptate. În mijlocul Câmpiei Ardealului e neincunjurat de lipsă o școală medie. Mai de lipsă ca ori unde aiurea, fiindcă Câmpia e extinsă și a fost prea ignorată. Sărmașul, care ne va da gazul metan pentru luminat și industrie, se cuvine să aibă și un institut de lumină spisitală și de cultură pentru câmpeni.

Pentru redacție răspunde: Dr. Ioan Coltor.

Proprietar-editor: Membrii redacției.

Posta Administrației.

Numărul prezent deocamdată nu-l spedăm în Bănăt, în părțile unghereze locuite de Rămăni și în cele mai nordice din Ardeal, fiindcă, probabil, acum n'ar s'ajunge la destinație. Chiar și în alte părți sunt plătitori împotriva poștelor.

V. Részak. Regretăm foarte mult, că nu vă putem trimite nr. 2 și 5-6, fiind epuși.

M. Imbus Vi-s'a schimbat adresa.

P. Grebeny. Numeri ceruți Vi-s'au spedit.

Z. Anseu. Plata abonamentului ați achitat-o până la 31 Dec. 1918.

C. Maier. Adresa pentru oficiul parohial dela DV. am suprimat-o.

R. Corod; G. Résztelek; S. Gyepesfalv. Vi-s'au trimis de nou nr. reclamați.

A apărut:

Teologia morală

Volumul I.

de

Dr. Alexandru Nicolescu,
canonic mitropolitan.

Lucrarea aceasta, care cuprinde etica generală și o parte (despre virtuțile teologice) a eticii creștine speciale, umple o lacună de mult simțită a literaturii noastre teologice. Deși e lucrată ca manual pentru seminariile noastre teologice, cartea pâr. Dr. Nicolescu va putea face cele mai bune servicii și preoțimii noastre din cura animarum, fiindcă în cele peste 500 de pagini chestiile se ating destul de pe larg și cu un aparat științific ce stă la înălțimea vremilor de astăzi. — Mult poate folosi și intelectualilor noștri mireni, cari doresc o aprofundare a vieții lor religioase morale. □

Se poate avea dela Librăria seminarială din Blaj pentru prețul de 10.50 C.

279432

P. 112

CULTURA CRESTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August,
la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

—
Redacția:

Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșlanu,
Dr. Alexandru Nicolescu, și Dr. Ioan Coltor.

Pentru redacție răspunde: Dr. Ioan Coltor.

Anul VII. — 1919.

Blaș.

TIPOGRAFIA SEMINARULUI GEOLOGIC GR.-CAT.

SUMARUL:

I. Articole.

- Andrea, Cornel, „Preoți cu crucea'n frunte!” 202.
- Bălan, Dr. Ioan, Loc de cinste 99.
- , Alegerea episcopilor și a metropolitului 141.
 - , Giasul vremii 185.
 - , „Nepracticanții” — 269.
- Bighigean, Găvril, „Visul Maicii Domnului” 247.
- Coltor, Dr. Ioan, Congresul preoțimii noastre 1.
- Fireza, Dr. George, Din viața religioasă a armatei franceze staționată în Lugöș 200.
- Georgescu, Ioan, Despre sf. Biserică. (Conferință pentru intelectuali) Articol I 21.
- , Directoratul lui Vasile Erdélyi (1836—1843). (Fragment din „Istoria Seminarului român din Oradea”) 51.
 - , Seminarul pe vremea episcopului Vasile Erdélyi și a urmașilor săi 227.
 - , Despre sf. Biserică (Conferință pentru intelectuali (Articol II final) 102.
 - , La centralizarea Seminarilor 277.
- Ghedeon, Cureat dușmănos în privința preoțimii noastre 47.
- Maior, Iuliu, Educația pedagogică a clericilor noștri. 59.
- Malaiu, Titus, Eterogenitate 13.
- Marcu, Dr. Izidor, Căsătoria femeilor rămase după cei dispăruți pe timpul războiului 9.
- , Clerul și politica 136.
- Modrigan, Ioan, Cum a apărut Biblia lui Clain? (Pe baza de documente inedite) cu un Post scriptum de Dr. Zenovie Păclișanu 96.
- Păclișanu, Dr. Zenovie, Vechile mănăstiri românești din Ardeal 151.
- , Samuil Kieja concurent la episcopia unită a Orăzii-mari 194.
- Popa, Arion M., Isus instituie sf. Euhăristie 289.
- Pop P. Augustin A., Necesitatea cultului euharistic 180.
- Pop. Ioan de Zăicani, Pe urmele trecutului 109.
- Pteancu, George M., Suferințele în lumina credinții 16.
- Redacția, † George Pop de Băsești (1835—1919). 45.
- , Regele și Regina în Ardeal 177.
 - , Noul Metropolit al Românilor uniți (Dr. Vasile Suciu) 221.
 - , Consacrarea Părintelui Metropolităn Vasile 267.
- Roșian, Ștefan, Misiunea internă a preoțimii 119.
- Senior, Chestiuni de autonomie bisericească (Completarea oficiilor eclesiastice și raportul de drept al școlilor față de biserică) 3.
- , Pentru redeschiderea și întărirea noastră (Un capitol din istoria misiunilor sfinte) 64.
 - , Căminurile studențești 89.
 - , O ordonanță de mare însemnătate (Închiderea debitelor de spirituoase în duminici și sărbători) 133.

- , Bulla, »Christi fideles graeci« modificată 224.
Theodorian-Carada M., Ce ar fi de făcut? 56.

II. Insemnări.

- Bărsan, Ionel**, Ne trebuie credința vie! 204.
Coltor, Dr. Ioan, Statificarea școlilor confessionale dela sate 30.
Ghedeon, Tribunalul p-ntre apărarea cinstei neamului 113.
 —, Fraților, nu părăsiți satele! 294.
Marcu, Aurel, Cantor-docentura 206.
Popa, Septimiu, Chestiuni de autonomie 73.
Sângeorgean, Iosif, Într-o papal 207. ✓
Senior, Donițe pentru neînirea bisericii unite 28.
 —, Dotațiunea preoților cu calificațiune inferioară 32.
 —, Portal național românesc 75.
 —, Orfelinat pentru orfanii de preoți 111.
 —, Aprecierea oamenilor 114.
 —, Sinod arhidiecezan 253.
 —, Internate pentru studenții săraci de țărani 295.
Theodorian-Carada M., La București! 170.

Rubrică pastorală.

- Ghedeon**, Este iertată ori nu celebrarea liturghiei sf. Ioan ✓
 Gura de aur în zilele aliturgice din paseseni? 119.
 —, Grija de sf. Euharistie 208.
Marcu, Dr. Izidor, Distracțiunea, în timpul rugăciunii 116.
 —, Reducerea liturghiilor fundamentale 210. ✓
 —, Căminecătea deasă 255. ✓
Sângeorgean, Iosif, Eczenia cea mare 296. ✓
Senior, Curățirea sufletelor pentru zilele de acum 26.
 —, Pastorale de sărbători 27.
 —, Două pastoraie 76.
 —, Poate primi preotul stipezii pentru celebrarea liturghiei ✓
 înainte sfințitelor? 77.
 —, Preoții noștri au jurisdicțiune pentru mărturisiri în întreaga ✓
 provincia metropolitană 78.
 —, Cuvinte arhibresți pentru dieceza Gherlii 172. ✓
 —, Pastorală pe sărbătoarea Învierii Domnului 172.
 —, Oleiul de lămă întrebuințat odată la administrarea mașu-
 lui să se binecuvinteze de nou, întrebuințându-se și în
 alt caz? 209.

III. Cronică.

- am:** Fără alcool. 261.
ib: Chestia romană 174. Sfânta Sofie a vâștilor! 175. Unirea
 bisericilor creștine 176. Stântul Scaun și Belgia 213. Sfântul
 Părinte și Belgia 260. Inapoi, în vremile patriarhale! 262.
ic: General Berthelot prin Ardeal 25. Congresul profesorilor
 36. Înființarea unei episcopii românești unite la Cluj 38.
 Congresul socialistilor români dela Sibiu 39. Situația ma-
 terială a preoțimi. Preocupările de azi 40. Porțiunile ca-
 nonice parohiale în lumina chestiunii agrare 40. Bolșe-
 vismul 83.

- ig: La alții și la noi 304.
 x: Moartea lui E. Haeckel 304.
 l: † Alexandru Vlahuță 301.
 Z: 30 ani dela moartea lui Ioan Creangă 303.
 ma: Noul plan de învățământ dela școlile normale 38.
 om: Pentru unificarea vieții și administrației bisericii (gr.-or. în România Mare 125.
 r: Fericiții francezi în războiul mondial 303.
 Redacția: »Cultura creștină« întră într'al VIII-lea an 34. Altele: Sa Prințul Carol în Blaj 173.
 șg: Conduita religioasă a Francezilor la Iași 32. Pe tren în Rusia 127.
 șr: Biserica noastră din Roma își are preotul, iar casa locuitorul său 35. Teatrul pentru țărani 37. Împrumutul național 81. Organizarea Românilor din Turda-Arieș 85. Cuvântul Papei cu privilegiul încheierii armistițiului 120. Din contractul de donațiune a marelui defunct George Pop de Băsești 123. Români din vicariatul Săcuzii 128. Congresul preoțimii gr.-cat. Române 175. Dela congresul preoțimii gr.-cat. române 211. Ocrotirea tuturor orfanilor 214. Piu X și presa cinstită 216. Colportaj 216. Sfat pentru uniformizarea învățământului 293.
 șt: Conferință episcopescă 79. Sinodul diocesan din eparhia Lugojului 81. Preparandia de fete din Lugoj 84. Viața familială 85. Schimbări de carieră 86. Fondul preoțesc de pensii 122. Sinoade protopopăști. Sinod arhidieceșan. Congres preoțesc 124. În dumineci și în sărbători să se închidă cârciumele 128. Adaus de războiu 115.

IV. Cărți și Reviste.

A) Cărți.

- șr: *Cioroianu, Dr. Ștefan*, Braze în ogorul lui Chistos 1918, 87.
 —, *Popa, Iacob*, Sărbătoarea Unirii, Făgăraș 1919 130.
 —, *Popa, Septimiu*, Crucea Dornului, Blaj 1918, 87.
 șt: Calendarul catolic pe 1919 Iași a Revistei »Presa bună« 129.
 —, Almanahul pe 1919-Huși a Revistei »Viața« 129.
 ig: *Theodorian-Carada, Marin*, În Campână 306.
 — *Pintaru, Amos Traianu*, Glosar de cuvinte 308.
 —, *Moldovan, Corneliu*, Fluturii 309.

B) Reviste.

- ib: »Le Documentation catholique« 218.
 ic: »Unirea« 43.
 —, »Unirea Poporului« 43.
 —, »Telegraful Român« 43.
 șr: »Glasul Libertății« 88.
 —, »Libertatea« 88.
 —, »Patria« 87.
 Informațiuni scurte și Telefon aproape în fiecare număr.